DE IURE ASYLORUM, LIBER SINGULARIS PETRI SARPI I.C

Paolo Sarpi, Augerius Frikelburgius

DE IVRE
ASYLORVM,
LIBER SINGVLARIS

PETRI SARPI
I. C.

LVGDVNI BATAVORVM,
Ex Officinâ ELZEVIRIANA.
ANNO CIↃ IↃ C XXII.

AVGERIVS FRIKEL-BVRGIVS. I. C.

GERARDO MALDECHEMIO.

S. D.

INcidit nuper in manus meas Italici cuiuſdam tractatus De Iure Aſylorum, quo cuncta, quæ hac de re in mentem venire poßunt, non perpenduntur & examinantur modo, ſed & definiuntur ex legum præſcripto, clara profecto doctaque & perfacili methodo. Operæ me pretium facturum exiſtimaui, ſi, vtcunque poßem, Latine facerem, quæ magnus vir Italice conſcripſit: tum vt elegantiſsimum opus, ab ÿs etiam, qui Italice neſciunt, legi & intelligi poſſit; tum etiam, vt tu ipſe, mi Gerarde, tuique

 ſimi-

ſimiles, pietate aliquanto plus quam addi-ctis, cognoſcere poſsitis, quid Itali, natio-num omnium religioſiſsimi hac de re ſen-tiant: dum Eccleſiarum quidem immuni-tatem non ſolum tuentur, atque ſartam te-ctam conſeruant; ſed auctam & ampli-ficatam quam maxime volunt. Iuſtitiam vero, qua delicta plectuntur, & publica quies & tranquillitas maxime ſuſtinetur, tantum abeſt vt opprimant, vt etiam ubi-que adminiſtrari atque exerceri decernant. Quo egregio temperamento non eccleſiæ mi-nus, quam forum & tribunalia, ſuum ius retinere poſsint. Vale.

INSTI-

INSTITVTVM OPERIS ET SVMMA.

SCriptorum in Iuriſprudentia greges atque diſſidia, adeo rem quamlibet facilem & expeditam obruunt & abſcondunt, ut per mihi mirum videri non poſſit, ſi Eccleſiarum, quam vocant, immunitas, tot Pontificum decretis ſtatutiſque legibus clara, Doctorum aduerſis opinionibus atque ſententijs mirum quantum diſtracta ac dilaniata, vix ſpeciem referat ſui; ſitque ſæpius in cauſa, ut inter Eccleſiaſticos & Laicos Magiſtratus, multæ & magnæ, immo verò inexplicabiles, contentiones oriantur. Quam ob rem frequenter in mentem venit, quam recte, & ex vſu publico faceret is, qui rem tanti ponderis ac momenti, diſputationibus, quæ veritatem huc illuc trahere ſolent, omiſſis; ſine ſpe & ambitione, grauiter & accurate tractaret. Sed quo magis id optabam fieri, eo quoque impenſius a ſcriptione abhorrebat animus. Modo vero cum tuas accepi litteras,

Præſul ſanctiſſime, quibus me diu repugnantem & inuitum, ad ſcribendum hac de re, ſumma, qua polles, autoritate, compellis potius quam inuitas & allicis; tuo quidem imperio, prout maxime decet, obtemperare decreui: ſed breui, certaque methodo. vt

1 Quid leges Principum,
Quid Eccleſiaſtica iura ſtatuant Primo videamus,
2 Rationes Deinde, e quibus tot ſcriptorum opiniones inter ſe repugnantes originem traxerunt, afferamus in medium. Vt Demum,
3 Quid in iudicijs, & praxi omnino ſtatuendum ſit,

a quolibet cognoſci poſſit. nec vãleant in poſterum nonnulli e dupondio Iuriſconſulti, aut verius numeris omnibus abſoluti aſſentatores, tam præclare imponere & fucum facere iudicantibus.

CAP. I.

De Principum legibus Eccleſiaſticiſque conſtitutionibus.

TOris quingentis annis poſt Chriſtum Ieſum natum, nullus eſt Eccleſiaſticus Canon, qui de hac immunitate decernat. Imperatorum tantummodo legibus ſtatuitur; quarum ſex a Iuſtiniano in Iuris Ciuilis corpus relatæ ſunt. Harum primam Arcadius & Honorius Auguſti, anno poſt Chriſtum natum CCCXCVII ſtatuerunt, *Iudeos, qui reatu aliquo vel debitis fatigati, ſimulant ſe Chriſtiana legi velle coniungi, ut ad eccleſias confugientes euitare poſſint crimina vel pondera debitorum; arceri* debere, *nec ante ſuſcipi, quam debita vniuerſa reddiderint, vel fuerint innocentia demonſtrata purgati.* *l Iudæi. C. de ÿs, qui ad Eccleſ.*

Poſt hanc legem idem Honorius cum Theodoſio anno CDXIV. generatim ſanxit, *Nemini licere ad ſacroſanctas eccleſias confugientes abducere,* ea conditione, *vt ſi quiſquam contra hanc legem venire tentaſſet, ſciret ſe Maieſtatis crimine eſſe retinendum.* *Eod l. Fidelÿ.*

At an-

Eod l Si ſeruus.

At anno CDXXXII Theodoſius ipſe vna cum Valentiniano legem tulit, vt *ſeruus, ſi in Eccleſiam altariaue armatus irruerit, exinde protinus abſtrahatur, vel continuo Domino indicetur, eidemque mox abſtrahendi copia non negetur*, immo vero, *ſi armorum fiducia reſiſtendi animum conceperit; abripiendi, extrahendique quibus id poteſt efficere viribus, atque pugnando impune occidendi.* Eadem lege Domino facultatem facit.

Eod l. Denunciamus.

Martianus vero Imperator anno CDLI, edita lege, *ſeditiones omnes, conclamationes, tumultum, & impetum in ſacroſanctis Eccleſijs, & alijs venerabilibus locis, in quibus vota competit celebrari*, omnino vetuit; *vltimi ſupplicij* pœna propoſita.

Eod l Præſenti.

Et anno CDLXVI. Leo Imperator *lege* decreuit *per omnia loca valiturâ, excepta vrbe Regia, in qua degens ipſe, quoties vſus exigeret, præſentanea conſtituta præſtaret, nullos penitus de ſacroſanctis Eccleſijs expelli aut trahi, vel protrahi confugas, nec pro his epiſcopos exigi, quæ ab ipſis debeantur; ijs, qui hoc moliri auſi fuerint, capitali & ultimi ſupplicij animaduerſione plectendis: ſed ipſis ſeruata locis reuerentia vadari poſſint refugæ, & iudicum, quibus ſubiacent ſententijs moneri, atque eorum arbitrio, ſiue per ſe, ſiue inſtructo*

Digitized by Google

ſtructo ſolemniter procuratore, in eius iudicis, cuius pulſatur ſententijs, examine reſpondere: Multis conſtitutis ſanctionibus, ut creditores ſolui poſſint a debitoribus ad Eccleſiam confugientibus: *Seruos autem, & Colonos, familiares, ſiue libertos, & alias domeſticas perſonas, vel conditioni ſubditas, ſi ad ſacroſancta ſe loca contulerint; ubi remiſſione, venia, & ſacramenti interuentione ſecuri ſint; ad locum, ſtatumque proprium reuerti debere.*

Iuſtinianus denique ipſe anno DXXXVI. veluti non minus iuſtam & rectam, quam uſu receptam ſanctionem refert, & conſtituit, *Neque homicidis, neque Adulteris, neque Virginum raptoribus delinquentibus terminorum cautelam cuſtodiendam, immo extrahendos, & ſupplicium eis inferendum: Cum templorum cautela, non nocentibus, ſed læſis, detur a lege: & non ſit poſſibile, utrumque tueri cautela ſacrorum locorum, & lædentem & læſum.* Plura ſunt notabilia, quæ ex hiſce legibus manifeſte conſtant. Auth De mand princ. coll. 3

I. Eccleſiaſticos Præſules ijs temporibus ne cogitaſſe quidem ad officium ſuum pertinere, ut leges aut conſtitutiones conderent de Eccleſiarum immunitate, immo vero, cum certo ſcirent,

B Prin-

Principis eſſe id ſtatuere, ab eo leges accepiſſe. Huc accedit, quod anno cccxcix Concilium, vt vocant, generale Aphricanum, miſit Epigonium & Vincentium Epiſcopos ad Honorium Cæſarem, qui ſimpliciter peterent, ut iis, qui ad Eccleſias Aphricanas confugerent, licet delicta perpetraſſent, ab iis non extraherentur.

II. De hac Eccleſiarum immunitate, ne verbum quidem factum fuiſſe, non modo dum Romani Imperatores Idolorum cultores fuerunt; ſed etiam centum annos poſtquam ſibi Chriſtianam religionem induerunt, nullam omnino eiuſdem immunitatis mentionem eſſe factam. cum nulla hac de re lex reperiatur Conſtantini, aut aliorum Imperatorum, uſque ad Arcadium. Huius autem rei certiſſima cauſſa haud longe quærenda eſt. Etenim, ſi Chriſti fideles ea tempeſtate, prout omnibus conſpicuum eſt, nulla ratione in Eccleſiis admittebant eos, qui cuiuſuis generis delicta publice admiſiſſent; quanam ratione fieri poteſt, ut eoſdem, contra lictores & Magiſtratus tuerentur in templis, a quibus perpetuo arcebantur? Id autem eo certius ſtatuendum, quo Iuris Canonici conſulti hiſce temporibus

Digitized by Google

ribus pro certo conſtituunt, qui ab Eccleſiæ liminibus reijcitur, eundem ad Eccleſiam confugere non poſſe. Clara eſt Hiſtoria primam illam reorum, qui ad Eccleſiam confugiebant, protectionem, non aliorum fuiſſe, quam Iudæorum ac infidelium, qui eo ſe recipiebant, promittentes, velle ſe Chriſtianam religionem amplecti, cum eo nomine facile Clericorum ſtudium, qui Chriſtianam pietatem auctam atque amplificatam maxime vellent, in ſe conuerterent.

III. Eccleſiarum ipſam immunitatem initio ſine vllo fundamento, immo, ut aiunt, *de facto*, in Chriſtianam rempublicam introductam fuiſſe. quamobrem prima illa Arcadij lex anno à Chriſto nato cccxcvii promulgata, non alio ſpectat, quam vt abuſus de facto invecti tollantur. Nihil enim pro Eccleſiarum immunitate conſtituit, ſed morem damnat, & antiquat, quo religionis ſpecie Iudæos Eccleſiaſtici viri tuebantur, ne ſoluerent quod deberent, & pro delictis non punirentur. Quod ſane cuique admirationi eſſe non debet. Etenim anno cccxcii, cum jam mala, vt ſæpe fit, conſuetudo inualuiſſet, ut etiam Fiſci adminiſtratores, Reipublicæ reditus in ſe

conuerterent, & ad Eccleſias poſtea confugerent, lege ſancitum eſt: eos debitores Eccleſia ſe tueri non poſſe: quod ſi Epiſcopus aut Clerici eos abſconderent, ſoluerent ipſi Reipub. debitum Neceſſitas vero, qua Principes impulſi adeo grauem abuſum latis legibus auferre debuerunt, clarius apparet ex eo, quod anno cccxcviii ijdem Imperatores conſtituerunt, acrius etiam in Epiſcopos inuecti, cum Clerici atque Monachi eo audaciæ progreſſi fuiſſent, ut reos, etiam ob perpetrata facinora neci deſtinatos, Clericorum manu coacta, vi, & armis lictoribus eriperent. Cui ſane rei iuſtiſſima eademque ſeuera lege obuiam itum eſt.

c Theod. De his qui ad Eccl. l. 1.

C De Epiſc. l. 16.

IV. Seueritatem illam, perduellionis pœnæ, ijs qui Eccleſiarum immunitatem violaſſent iniunctæ, non quidem in magiſtratus, aut eos, qui Reipublicæ perſonam gerunt, ſed in priuatos intendere leges omnes. Id vero pro comperto habebit quiſquis Romanorum mores ac inſtituta meminerit. apud quos non cuiuſquam iudicis lictores nec miniſtri, reos ipſos aut rei capitalis aut debiti detinebant, ſed creditoribus ipſis, aut ijs, qui iniuriam acceperant, reum obtorto collo

collo in iudicium trahere ius erat: quod cum in Eccleſijs etiam ipſis indecenter facerent, reoſque vi, & impetu, ab altaribus diuellerent, & in ius raperent, in eos lata lex: nec alio ſenſu a D. Gregorio Pont. Max. eius nominis primo, laudata eſt. *Lib. 11. Ep. 12.* Quod etiam clarius conſtat ex alia Martiani lege anno CCCCLI. qua de *ſeditioſis, & turbantibus* ac *tumultuoſis*, habetur ſermo: non autem de ijs, qui cum imperio aut poteſtate ſunt, quique publica autoritate & iuris ordine vtuntur: quibus non erat opus ut Eccleſiarum honos atque exiſtimatio commendaretur, cum ad eam amplificandam plus æquo etiam proni viderentur: ſed erat potius neceſſe eos excitare ad iuſtitiæ cultum, pietatis ac religionis ſpecie non deſerendum. Quod lege ipſa Iuſtiniani anno DXXXVI factum eſt, dum ſancitur, ne in atrocioribus delictis, reis ad Eccleſiam confugientibus, immunitatem concederent.

V. Leonem Imperatorem anno DCCCLXVI. formam quidem, & rationem exteris præſcribere, qua uti debeant, cum ſerui aut debitores ad Eccleſias confugiant: ſed Ciuitatem ipſam Imperij caput excepiſſe ex eo, quod ipſe præſens

 poſſet,

poſſet, prout res ipſa ferret, quicquid vellet ſtatuere. Id vero clariſſime oſtendit, Eccleſiaſticis viris in re ancipiti ac dubia nullum omnino ius ſtatuendi fuiſſe; immo vero cuncta ad Principem fuiſſe relata.

Hæc omnia, ut leges ipſæ, & eorum ſeculorum vſus exactius intelligi poſſint, operę pretium fore exiſtimaui, vt explicarentur. ijs enim decurſis temporibus, cum ab Imperio multæ Chriſtianæ Prouinciæ ſe ſubtraxerint, & Imperatorum leges ratas non habuerint; vterentur vero Principes atque Barbaræ gentes, quæ nouos erigebant vbique principatus, ſimplicioribus atque rudioribus legibus, inter quas nulla de ijs qui ad Eccleſias confugiebant, quicquam ſtatuebat; Eccleſiarum ipſi Præſules, quibus Principes poteſtatem faciebant, leges ſtatuerunt, quas modo Canones vocant, de Eccleſiarum immunitate: prout quilibet ipſorum, regioni, atque populis ſibi commendatis conducere atque conuenire arbitrabatur. Ex ijs vero vndecim in iuris Pontificij corpus redactæ ſunt.

C. 17. q. 4. C. ſicut antiquitus. 1. Statuit Nicolaus Pont. Max. eius nominis Primus, ut *Maior eccleſia per circuitum* XL. *paßus habeat,*

habeat, Capellæ vero, vel minores Eccleſiæ XXX: *Qui autem confinia earum confringere tentauerit, aut perſonam hominis, vel bona eius, inde ſubtraxerit, niſi publicus latro fuerit, quouſque emendet, & quod rapuerit, reddat, excommunicetur.*

Epiſtolæ pars ſequitur, quæ Auguſtino Diuo tribuitur. ea vero Bonifacius Comes acerbe reprehenditur, eique *communio interdicitur*, quod *hominem de Eccleſia rapuiſſet*, eundemque, ut reſtituat, mandatur. II. Eod. C. miror.

Decernit Capitulare, vt vocant, Caroli Cæſaris, cognomento Magni, ut *reum ad Eccleſiam confugientem nemo abſtrahere audeat, neque inde donare ad pœnam vel ad mortem, vt honor Dei & ſanctorum eius conſeruetur; ſed Rectores Eccleſiarum, pacem, & vitam, ac membra eius, obtinere ſtudeant.* ea *tamen* ratione, *vt legitime componat, quod inique fecit.* III Eod. C. reũ.

Gelaſius vero Romanus Pontifex Epiphanium Beneuentanum Præſulem laudat, qui *Benenatum, & Maurum, eiuſdem ciuitatis municipes ſacra communione indignos iudicauerat.* ex eo, *quod Curialem ſuum in ſanctuarys conſtitutum, reluctantem, reclamantemque, violenter abſtraxerant*; quod etiam Pontifex ipſe *auctoritate ſua* confirmat. IV. Eod C. frater.

Idem

V. *Eod. ad episcopos.* Idem quoque generatim ſtatuens, vt Epiſcopi eos, qui Eccleſias violaſſe perhibentur, acceſſu earum iudicent eſſe indignos.

VI *Eod. C. metuentes* Conſtituitur vlterius, *ſi metuentes dominos famuli ad Eccleſiæ ſepta confugerint*, eoſdem, cum *de impunitate ſacramentum domino delatum fuerit, ſtatim ad Dominum ſuum modis omnibus remeare debere, aut ſi in pertinacia forte perſtiterint poſt ſacramentum præſtitum reddi vel inuitos.*

VII *Eod. C. uxor.* Quod etiam ſequenti Capite videtur ſanxiſſe: immo vero ſanctionem ad innocentem tantummodo ſeruum coartans redegit. Etenim qui egreſſus *e Barbarorum Baſilica* fuerat *ſub hac conditione, vt, ſi actus ſuos fideliter & rationabiliter allegaret, nihil circa eum prorſus aſperum durumque fieret; cum ad ſingula queque ita conuictus* eſſet, *ut os aperire non* poſſet, & vera eſſe, quæ obijcerentur voce propria fateretur, eumdem ſtatuit *teneri cuſtodiæ mancipatum.*

VIII *Eod. C. nullus.* Concilium Ilerdenſe decreuit, ut nullus Clericorum *Seruum aut diſcipulum ſuum, fugientem ad Eccleſiam, extrahere audeat, vel flagellare præſumat. quod ſi fecerit, donec digne pœniteat, a loco, cui honorem non dedit, ſegregetur.*

Tribu-

Triburienſe vero ſanxit, *ſi quis fugientem ſeruum ſuum, vel quem ipſe perſecutus fuerit, de Atrio Eccleſiæ, vel de porticibus Eccleſiæ adhærentibus, per vim extraxerit; eum pro immunitate nongentos ſolidos Epiſcopo componere, & publica pœnitentia iuſto iudicio Epiſcopi mulctari debere.* IX *Eod. C. ſi quis contumax.*

Sed Toletanum in Hiſpania immunitatem conſtituit, eamque ad triginta paſſus in toto circuitu uniuſcuiuſque Eccleſiæ amplificauit; *quod ſi quis violauerit, & Eccleſiaſticæ excommunicationi* ſubiecit, & *ſeueritatis Regiæ ſententijs*; ea tamen conditione, *vt ſi fuga talium euenerit, Sacerdoti quærenda ſit, aut damnorum ſententia ſecundum electionem Principis huiuſmodi ſacerdotibus irroganda.* X. *Eod. C. definiuit.*

Concilium denique Aurelianenſe primum decreuit, *ut ab Eccleſia Atrijs, vel Domo Epiſcopi reos abſtrahere omnino non liceat, ſed nec alteri conſignare, niſi ad Euangelia datis ſacramentis, de morte, & debilitate, & omni pœnarum genere ſint ſecuri: ita tamen vt ei, cui reus criminoſus fuerit, de ſatisfactione conueniat. Seruus etiam, qui ad Eccleſiam confugerit pro qualibet culpa, ſi a Domino pro admiſſa culpa ſacramentum ſuſceperit, ſtatim ad ſeruitium Domini ſui redire cogatur.* XI *Eod. C. id conſtituimus.*

C Hiſce

Hiſce in Conſtitutionibus multa ſunt animaduerſione digniſſima.

Primo, non eſſe in iuris Canonici corpus redactas, temporis habita ratione: ſed earum primam eſſe Ilerdenſis Concilij, Anno DVII poſtquam Hiſpaniæ a Romano imperio ſe ſubtraxerant: quo factum eſt, vt Epiſcopi ij, qui certo ſciebant quantum ſua ſe extenderet autoritas, Eccleſiaſticis tantum viris imperarent; cæteris non item: ut ex ipſomet Canone clariſſimum, & *Tolet 6 c. 12.* cuique obuium eſt. Sed centum poſt annis, ut Laicos etiam includerent Reges rogarunt, vt ad Eccleſias confugientes, ob ſacri loci reuerentiam, Regiæ ſolum pietati, & iuſtitiæ committerentur: tandemque anno DCLXXXI in ea Conſtitutione, quæ decima eſt ex ijs, quæ ſupra adductæ fuerunt, omnibus commune decretum ſanxerunt, ſed Regis conſenſu adhibito: quod in eius Concilij libris particulariter expreſſum eſt, his ipſis verbis: *Conſentiente glorioſiſſimo Domino Noſtro Eringio Rege hoc, ſanctum Concilium definiuit*; licet in corpore Conciliorum ſcriptum ſit ſolummodo, *Definiuit ſanctum Concilium*, ijs ſublatis verbis, quæ Regis conſenſum oſtendebant: quod

maxi-

maxime aduertendum eſt. Secunda vero Conſtitutio, ſi temporum ſeriem inſpexeris, eſt Aurelianenſis Concilij, Anno DXII, Clodoueo Primo Francorum Rege: quod pariter Regis ipſius ſanctione factum, eiuſque autoritate confirmatum eſt. Quamobrem hæ leges etiam ſunt Principum, & Regum Laicorum, eorum iuſſu ſancitæ, & promulgatæ, licet inter Canones poſitæ fuerint: ſicut etiam Canon ille ex Capitulari Caroli Magni ſancitus fuit in *Reductione*, quam dicunt, *trium Galliæ Statuum*, cum Principis confirmatione. Hinc manifeſte patet, etiam poſt inclinatum Occidentis Imperium, uſque ad Annum DCCCL, Eccleſiarum immunitatem nullibi, niſi Laicorum Principum legibus innixam fuiſſe.

Secundo conſiderandum eſt, ex ijs Canonibus, quos ſupra retulimus, duos Reo in Eccleſiam fugienti nullam afferre ſalutem, niſi ea conditione, vt erroribus, atque incommodis remedium adhibeatur, & ijs, qui detrimentum, aut iniuriam acceperint, ſatisfiat. Res quidem magni ponderis, atque momenti, quamque adeo ex vſu publico, & neceſſariam D. Gregorius Pont. Max. Lib. 1 ep. 1
indicauit: vt ſcilicet Refugium ad Eccleſiam Reo

quidem prodeſſe poſſit; ſed ita poſſit, vt nulli noceat omnino. Id vero ab eo, quod hiſce temporibus Eccleſiaſtici viri ſibi arrogant, mirum in modum diſtar. Etenim qui Reos ad Eccleſias confugientes modo tuentur, nullam prorſus rationem habent aut eorum, qui iniurijs affecti ſunt, aut publicæ tranquillitatis, quam priſcis temporibus adeo magni faciebant, vt in Canone Toletano, qui ex ijs ſuperius allatis decimus eſt, ſtatutum fuerit; *ſi Reus in Eccleſia tutus, ab ea ſugerit, neque*, vt ſupradictum eſt, *ſatisfecerit, Damnorum ſententiam ſecundum electionem Principis Sacerdotibus irrogandam*: licet *Gloſſa*, vt moris eſt, *Textus* contraria, declaret *Principis, id eſt, Iudicis Eccleſiaſtici.* Quod ſine ingenti riſu nemo certe ſanæ mentis legere poteſt.

Tertio notandum eſt, ex iiſdem Canonibus quinque *excommunicationis* pœnam ſtatuere: ſed nullum omnino eam irrogare, ut aiunt, *ipſo facto:* vt ſcilicet, Reo auulſo ab Eccleſia, ſit illico qui eum extraxerit diris deuotus, & Chriſti fidelium communione priuatus. Sed ſunt Canones, vt vocant, *ferendæ ſententiæ;* vt poſtquam Reus extractus fuerit, debeat Prælatus monere, & niſi fuerit

fuerit reſtitutus, aut iuſta derinendi cauſa allata; tunc demum poſſit ad *excommunicationis* ſententiam ferendam accedere.

Quarto conſiderandum eſt, Epiſtolam Auguſtini nomine allatam, eiuſdem certe non eſſe; ſicut etiam xv aliæ, quæ Sancti illius nomine feruntur ad Bonifacium Comitem conſcriptæ, & Bonifacij ad Auguſtinum, cuiuſuis potius, quam eorum eſſe poſſunt. Id vero cum ipſa ſcribendi ratio ſatis ſuperque demonſtrat, tum multo magis verba illa, *Spectabilis, & Magnifici*, honoris cauſa Comiti tributa, ab eius tempeſtatis conſuetudine longe remota, nec ab ipſomet Auguſtino vnquam adhibita iis in litteris quas ad eumdem Comitem ipſe perſcripſit, in quibus etiam quammaxima Diuus ille vir agit cum modeſtia, non autem ſuperbe, & arroganter, atque imperioſe, prout Sycophanta, quiſquis ille, ſcribere voluit. Quod vero multo magis earum falſitatem vel cæco demonſtrat, Bonifacius Comes nunquam Hipponam incoluit Diui Auguſtini ciuitatem: vt fieri omnino non poſſit, id vnquam accidiſſe, quod ſpuriæ narrant litteræ: Habuiſſe Comitem ibi domicilium, atque familiam.

Quinto notandum eſt, Neminem prorſus eorum Canonum diuerſitatem mirari debere. Etenim cum a Concilijs, & Regnorum Prælatis ſtatuti fuerint, quilibet eorum, prout ſibi atque regionibus ſuis conducere viſum eſt, Canones conſtituit. Cum itaque variæ regiones diuerſas etiam leges requirerent, prout homines plus minuſue ad delicta propenſi erant, vnuſquiſque proprias leges ad regionis ſuæ mores adaptauit. Hi vero Canones omnes ante annum a Chriſto nato MCC promulgati ſunt, deinceps vero Romanorum Pontificum Decretales, quas vocant, ſequuntur.

De imm. Eccl. C. inter alia. Innocentius, eius nominis Tertius Pontifex, rem potius iam conſtitutam referens, quam nouum aliquod ius ſtatuens, duas hominum conditiones affert *iuxta ſacrorum ſtatuta Canonum & traditiones legum Ciuilium*, quæ ad Eccleſiam confugere, ibique ſe tueri poſſunt. Qui ſcilicet, ſtatu liber, facinus aliquod perpetrauit, & ſeruus qui a Domino fugit. *Si liber, quantumcumque grauia maleficia perpetrauerit, non eſſe violenter ab Eccleſia extrahendum* ſtatuit. *nec eumdem damnari debere ad mortem, vel ad pœnam; ſed Rectores Eccleſiarum*

rum ſibi obtinere debere membra, & vitam: ſuper hoc tamen, quod inique fecit, eſſe alias legitime puniendum. Tria tamen ſceleſtorum genera excipit, *Publicos Latrones, Nocturnos agrorum depopulatores, & Qui itinera frequentata vel publicas ſtratas obſidet aggreſſionis inſidijs, qui ab Eccleſia extrahi poßunt. Si vero ſeruus ad Eccleſiam confugerit, poſtquam de impunitate ſua Dominus eius Clericis iuramentum præſtiterit, ad ſeruitium Domini ſui redire, compellitur etiam inuitus: alioquin a Domino poterit occupari.*

Gregorius autem, eiuſdem nominis Nonus Pontifex declarauit *Eccleſiæ, in qua diuina myſteria celebrantur, licet adhuc non extiterit conſecrata, nullo iure priuilegium immunitatis adimi.* Eod. C. Eccleſia.

Idemque addidit, *cum nonnulli impunitatem ſuorum exceſſuum per defenſionem Eccleſiæ obtinere ſperantes, homicidia, & mutilationes membrorum, in ipſis Eccleſijs, vel earum cœmiterijs, committere non vereantur, quæ, niſi per Eccleſiam, ad quam refugiunt, crederent ſe defendi, nullatenus fuerant commißuri: tales non debere gaudere priuilegio, quo faciunt ſe indignos.* Eod. C. immunitatem.

Hiſce Ioannes, eius nominis XXII Pontifex Romanus, adiunxit etiam, *Hæreticos ſeſe Eccleſijs tueri non poſſe.* Extrauag.

Nec

Nec aliæ in medium afferri poſſunt leges, quibus Eccleſiarum immunitas innititur. Hæ vero omnes adeo claræ ſunt, adeoque faciles, vt ſi in iudicijs, atque *Praxi* ſincere, & prout verba exprimunt, adhiberentur, nihil omnino difficultatis ſupereſſet. At cum Iuriſconſultorum opinionibus & interpretationibus ad diuerſa protrahantur; de his etiam, cauſiſque, vnde tot ſcriptorum ſententiæ originem duxere, ſigillatim dicendum eſt.

Cap. II.

De varijs Scriptorum opinionibus circa Eccleſiarum immunitatem, & earum cauſis.

Tanta profecto eſt ſententiarum varietas inter Iuriſperitos, qui de Eccleſiarum immunitate hactenus ſcripſerunt, ijſdemque legibus innituntur, vt ſine dubio affirmari poſſit, nullam omnino hac de re quæſtionem proponi, aut *Caſum* accidere, in quibus in vtramque partem res terminari non valeat, atque adeo Doctorem aliquem

quem teſtem, & auctorem laudare. Ex ijs tamen non pauci ſunt, qui non modo excuſationem promereri, ſed commiſerationem etiam commouere debent; libriſque vulgatis, non Autoribus nota quælibet inurenda. Etenim ſicuti in rebus alijs, quæ Eccleſiaſticam, aut ſæcularem iuriſdictionem attingunt; ſic etiam in hac ipſa, nouiſſimæ impreſſiones cum antiquis non conueniunt; ſed quæcunque Principum ius, & autoritatem promouerent, ablata fuerunt, & ſæpius negatiua particula, ut Grammatici loquuntur, addita, vel deleta, miſellos libros vel inuitos, & contra ſcriptoris mentem, pro *Correctoris* Arbitrio loqui coegerunt. Id vero non modo ex librorum ipſorum varijs impreſſionibus inuicem collatis manifeſto deprehenditur, ſed *Indicibus* ſollummodo *Expurgatorijs* inſpectis, quibus facile ſingula, quæ immutata ſunt, vno aſpectu videri poſſunt. Quare vt in re tam dubia rectam, tutamque viam amplecti liceat, ſtatuendum eſt ante omnia, quaſnam reijcere debeamus, quaſue ſequi Doctorum interpretationes. Id vero faciliime cognoſci poterit, ſi veram illam, & germanam

 cauſam,

cauſam, ex qua opinionum varietas exorta eſt, animaduertimus. Hæc vero eſt, quia noluerunt Doctores, intra legum ipſarum, & canonum verba, ſuas opiniones, & dicta continere, immo vero amplificationibus, & exceptionibus, quas *fallentias* dicunt, eas adaptarunt, prout æquitati conuenire exiſtimauerunt. Qua de cauſa in nullam debent reprehenſionem incurrere: omnes enim nihil antiquius habuerunt, quam vt communem illam, atque diſputationibus cunctis neceſſariam, Regulam iuris ſeruarent, qua ſtatuitur, *ſi iuris ipſius diſpoſitio beneficium alterius, premiumue reſpiciat, ſitque fauorabilis, legum verba, licet preſſa, atque ſtricta, amplificanda, atque extendenda eſſe: ſi vero pœnarum, atque rigoris rationem habet, ſitque inuidioſa, quam odioſam appellant, voces eaſdem legum, quamuis latius, & vberius loquantur, preſſe tamen, ſtrictimque quatenus ius patitur, explicandas eſſe.*

Quæ certe regula naturæ maxime conſona, conuenienſque apparet. Etenim, ſicut rerum humanarum ſapientes conſiderant, actiones omnes ſunt ſingulares, nec vlla ratione fieri poteſt, vt duæ qualibet ex parte ſint inter ſe ſimiles, at-

que

Google

quæ omnino pares; quo fit, vt ſingulæ propria indigeant regula; lex vero, quæ vti regula quædam vniuerſalis omnino conſtituenda eſt, neceſſario ob id ipſum, quod vniuerſalis eſt, nequa quodammodo ſit, & imperfecta, aut comprehendens, quæ excipere, aut excipiens, quæ comprehendere deberet. Quamobrem neceſſaria omnino videtur benigna quædam interpretatio, quæ legem dirigat, & ad æquitatem reducat. Hinc vero proficiſcitur, vt, ſi æquitas amplior videtur, quam legis verba, hæc debeant amplificari, quantum æquitas ipſa poſtulat. At ſi lex eadem verbis extra æquitatis fines, & limites egrediatur, æquum maxime eſt, vt interpretationibus intra eos coërceatur. Vt ſi lege lata pœna impoſita fuerit iis, qui Dei optimi maximi nomen ſanctiſſimum maledictis, probriſque proſcindant, cum res ipſa, de qua decernitur, pietas ſcilicet in Deum, maxime *fauorabilis* exiſtat; iuſta interpretatione ad nomen etiam ſacratiſſimæ Virginis eius matris, atque ſanctorum omnium extenditur. Quod ſi lex altera eum excipiat, qui motu quodam animi violento percitus, atque ita præceps & furens verba protulerit ignomi-

nioſa in Deum ipſum; hoc inuidioſum eſt, nec de quauis ira intelligendum, ſed iuſta interpretatione ad eam tantummodo redigendum, quæ celeri, atque ineuitabili impetu fertur, mentiſque & rationis vſum ita impedit, vt quid homo ſibi velit, quidue dicat, aut faciat, omnino neſcire poſſit.

Quod vero ſpectat ad Eccleſiarum immunitatem; Nonnulli cum animaduerterent eam non alia ratione conſtitutam eſſe, quam ob reuerentiam in locum Deo ſacrum, & ex eo ad ipſius Dei maximi honorem, & cultum pertinere, huius præcipue rationem habuerunt; idque veluti æquitatis regulam ſtatuentes, cui legum verba adaptari debeant, cætera cuncta ſuſque, deque duxerunt. Cumque nullus omnino reperiri poſſit honor, quo multo maior Deo tribui non debeat, interpretati ſunt, eamdem pariter reuerentiam tribuendam eſſe non ſolum Deo ſacris locis, ſed omnibus etiam, quæ ijs adhæreant, ijſque cunctis habendam eſſe, quantam maximam animus capere poteſt vel iuſtitia ipſa ſuas ſibi res habere iuſſa, atque vt aiunt, quibuſcumq; prauorum hominum oppreſſionibus toleratis, vt immuni-

munitatis honos iis omnibus locis religioſe conceedatur, quæ Eccleſiarum ſpeciem aliquam quomodolibet referre poſſint. Hiſce vero, quaſi fundamentis poſitis, leges, & Canones omnes de Eccleſiis decernentes, ad ea cuncta protulerunt, quæ Cœmeteria, Monaſteria, Oratoria, Sacella, Hoſpitalia vocant, ſeu quouis alio nomine cenſeantur ea, in quibus pietatis opus aliquod peragi videatur. Vbi vero leges ipſæ, & Canones Eccleſiis immunitatem conceſſerunt, iis tantum in rebus, quæ vel commiſerationem mouere, vel iuſta defendi excuſatione poſſint, idque honeſtis, ac tolerabilibus conditionibus, iidem amplificate, atque dilatare rem totam ita voluerunt, vt enormia quæque, & grauiſſima facinora comprehenderent: quod ſi ratione coacti aliquid exceperint, iuſtitiæ tamen, atque iudiciis ipſis eas impoſuerunt conditiones, vt, iis obſeruatis, fieri nunquam omnino poſſit, vt debitum iuſtitia finem obtinere, vixque nomen ſuum, aut ne vix quidem retinere poſſit: quodque caput eſt, non modo perpetrata facinora, atque delicta Eccleſiarum immunitate inulta, impunitaque remanerent, ſed nouis etiam, iiſdemque enormi-

bus criminibus aditus tutiſſimus aperiretur; vt qui iam commiſiſſent ſecuri in vtramuis aurem dormire facile poſſent; & qui admittere vellent, facilitate allecti, & ſecuritate inuitati, nihil protſus tutum, aut a crimine vacuum relinquerent. Id enim inter cætera Doctores affirmare auſi ſunt, Principes neque ſententia damnare, neque habere quæſtionem poſſe contra eos, qui ad Eccleſiam confugerunt, neque dum inibi permaneant, nec poſtquam ab ea diſceſſerint: quodque riſum magis, & ſtomachum moueat, ſtatuerunt Eccleſiam ipſam teneri ad alimenta ſceleſtis hominibus præſtanda, dum ad eam confugientes, ibi reſident.

Alij Doctores contra exiſtimarunt, iuſtitiam, atque delictorum pœnam, publicæque tranquillitatis conſeruationem, magis eſſe Deo maximo grata, quam Eccleſiarum immunitatem. idque veluti æquitatis fundamentum inſpicientes, legum verbis, vt ipſa rem quamque notant, acceptis, non permittunt, vt leges, & canones ad alia loca pertrahantur præter ea, quorum ſigillatim mentio facta fuerit; Eccleſias ſcilicet ipſas, quæ reapſe, non autem nomine tantum, Eccleſiæ ſunt.

ſunt. His enim temporibus tanta eſt vbique locorum frequentia, quæ pietati alicui mancipata videntur, vt ſi omnia comprehenderentur, iam quæcumque incolimus Eccleſiaſticæ immunitatis priuilegio donata eſſent.

Et quoniam grauium delictorum exceptio, in quibus nulla conceditur immunitas, ſpectare iuſtitiam videtur, quam æquitatis regulam ſtatuerunt exceptiones illas aut iiſdem rationibus, aut etiam firmioribus, & validioribus ad alia facinorum genera extenderunt, quæ a legibus, & canonibus minime nominantur, idque tam ample, vt nihil immunitas tueri poſſit, niſi ea, quæ miſericordiam merentur, prout etiam antiquorum fuiſſe videtur ſententia. Factum eſt etiam, vt Doctores aliqui, cum veluti iuris, & æquitatis regulam modo hanc, modo illam ex iis, quæ diximus, ſumpſiſſent, varie loquuti ſint, atque a ſemetipſis non ſemel deſciuerint. Alij vero neſcientes cuinam præcipue ex iiſdem regulis adhæreſcere debeant, adeo confuſe, & obſcure perſcripſerint, vt nihil omnino ex eorum ſcriptis elici poſſit. Alij vero doctrinam ſibimet repugnantem habere viſi fuerint, ex eo quod ij, qui eorum libros, prout

ipſis

ipſis conducere viſum eſt, interpolarunt, non mutauerint omnia: quamobrem alibi ſinceræ, atque germanæ ſcriptorum opinionis veſtigia permanent; alibi vero eorum verba, & ſententiæ, dumtaxat apparent, qui Autorum mentem detorquere praue voluerunt: vt Doctores ſæpius ſibimetipſis contrarij, & inconſtantes, atque volubiles aliorum culpa exiſtimentur.

Igitur qui velit ex Doctorum lectione fructum colligere, facileque ſtatuere quid ipſe iudicare debeat, atque adeo in praxi executioni mandare: neceſſe eſt vt ante omnia certo ſciat, quænam ex ijs duabus regulis norma eſſe debeat, qua opiniones examinare, & actiones inſtituere, ac dirigere valeat. Id vero cum tanti ponderis, atque momenti exiſtat, quanti vnuſquiſque facillime cognoſcere poteſt, operæ pretium eſt, vt exacte de ipſo tractemus.

Google

CAP. III.

Quænam æquitatis norma in iudicijs & praxi ſequenda ſit.

HOmines cunctos ad honorem, & gloriam Dei Optimi Maximi non res omnes modo, ſed etiam ſanguinem & vitam profundere debere, adeo notum, naturæque legibus in omnium animis inſcriptum eſt, vt nihil magis; nobis autem Chriſti fidelibus ipſa quoque fide, ac Religione certiſsimum: ſicuti pariter clarum eſt nobis, ac minime ambiguum, Duo eſſe honorum genera, quæ Deo tribuuntur. Alterum eadem ipſa ratione tribuitur, quam Deus ipſe nobis conſtituit, quamque a nobis ſe exigere declarauit. Alterum vero ea forma, qua nos ipſi honorem habendum exiſtimamus. Statuit igitur ſacroſancta Eccleſia vnumquemque vtriſque teneri, ſed primis, diuinis ſcilicet præceptis, multo magis; quod ſi aliquando eueniret, prout rerum humanarum conditio fert, vt non poſſemus vtraque ſimul integre præſtare, ijs exacte

parere debemus, quæ Deus mandauit, omiſsis iјs, quæ pendent a noſtra voluntate, ſi impedimento ſint quominus diuina præcepta exequi poſsimus. Cum enim diuinum Præceptum foret Moſaica lege firmatum, Parentibus opem ferendam; cumque ex hominum pietate ſponte inductum fuiſſet, Templo maxima dona elargiri, Chriſtus Ieſus Deus noſter reprehendit acertime Phariſæos, qui templo munera offerre, quam Genitoribus auxilium ferre, atque ſubuenire, impenſius laudabant: eamque diuino illo, atque ſanctiſsimo ore cauſam adduxit, quod ſcilicet hoc diuinum; illud verò humanum præceptum eſſet: ſuoſque docuit fideles nulla eſſe ratione laudanda munera, quæ templo tribuuntur, ſi impedimento ſint, quominus Parentibus auxiliari poſsimus, prout Deus ipſe præcepit. Id vero ad ea, quæ nunc agimus, mirum in modum conducere, atque accommodari poſſe manifeſto conſtat. Exploratum ſiquidem eſt, juſtitiam diſertè atque expreſse a Deo præcipi, eaque Deum ſummum honorem ſibi haberi declaraſſe, quæ ſi juſtitia deſit, Principibus ipſis ob id, atque regibus regna, & imperia auferenda, atque in alios trans-

transferenda docet. cujus doctrinæ innumeros poſſem ſacrarum litterarum locos teſtes laudare. Certum pariter eſt Eccleſiarum immunitatem ob innocentium ſecuritatem, & eorum, qui juſtam aliquam erroris excuſationem afferre poſſent, inſtitutam fuiſſe Principum legibus, & Eccleſiaſticis conſtitutionibus ſancitam, ob reverentiam, qua proſequi decet, locum illum Deo ſacrum, non ut Eccleſiæ ex *orationis domibus*, ſcelerum omnium receptacula, & *Latronum ſpeluncæ* fierent. Ex his omnibus conſequens eſt neceſſario, vt juſtitiæ habenda ratio, eaque veluti norma, & regula ſpectanda ſit, qua legum omnium de Eccleſiaſtica immunitate ſententiæ, & verba tamquam trutina ponderanda ſint: legeſque omnes, & conſtitutiones ita interpretentur, vt nulla ratione Iuſtitiæ obeſſe, aut impedimento quomodolibet eſſe poſſint. Quoniam juſtitia, vt diximus, honor eſt in Deum, ab ipſo Deo nobis præceptus, & procul dubio ſemper optimus; Eccleſiarum vero immunitas honor eſt, quem homines ſponte, ac ſine ulla diuina præceptione, Deo tribuunt, quique niſi prout maxime decet, adhibeatur, Eccleſiam ipſam non

honore, ſed ignominia quam maxima afficit, *latronumque ſpeluncam* reddit, & ſceleſtorum hominum infame Aſylum. Hæc vero cuncta clarius oſtendit, quod ait Hieremias Propheta, dum populum reprehendit, qui externis hiſce reuerentiæ ſignificationibus erga Dei templum plus æquo fidebat, eumque monet, ne hac fiducia niteretur, ſed in Deo ſpem poneret, qui in genus hominum quodlibet juſtitiam exerceret.

Quam ob rem rationi maxime conſentaneum, tutum, atque optimis innixum fundamentis eſt eorum conſilium, atque ſententia, qui ſacrorum locorum immunitatem tuentur quidem; ſed intra certos limites, ne juſtitia peccat, adeo neceſſaria ad publicam tranquillitatem conſeruandam, tollendasque injurias, & detrimenta, quæ priuatis inferuntur. Et quolibet euentu poterit ſanè vere pius, & Chriſtianus judex, ſi contrarias Iuris Conſultorum opiniones inſpexerit, id in praxi faciendum ſtatuere, quod Eccleſiarum immunitati faueat: ea tamen ratione, ne juſtitiam opprimat.

Quilibet autem, qui mentis aciem intendere voluerit, clare cognoſcet hanc eſſe rationem,

qua

qua cunctæ tolli poſſint offenſiones & mala, quę originem traxerunt ab ipſa varietate non opinionum magis, quam priuatarum rationum. Quod vt quiuis facilius poſſit perſpicere, afferam quid hac in re Iuris Conſulti ſtatuendum cenſuerint, quodque rei optimæ juxta, atque neceſſarię vtilitatem aliquam afferre poſſit. Vbi vero cuncti in eandem opinionem non conuenient, Autorum nomina, qui ſententiam ęquiorem probaverint, adſcribam, eorumque tantummodo mentionem faciam, qui clariores, & celebrioris ſunt nominis, & exiſtimationis. Sæpius Epiſcopum Couaruuiam teſtem laudabo, tum quia Præſul Hiſpanus eſt, qui Tridentino Concilio interfuit, tum etiam quia doctrina, probitate, & pietate maxime clarus ab omnibus, & conſpicuus habetur. Sæpius Proſperum Farinacium, qui diu Romæ vixit, Aduocatus primo, mox Auditoris *Locum tenens*, & Fiſci denique Patronus, etiam ſub hoc ipſo Paulo V. Pontifice. Ad oram verò extremam libri, vt Docti Viri Tranſalpini ſolent, loca adnotabo, vt ſi quis e Conſiliarijs tuis, & Iuris Conſultis introſpicere cupiat, facilius cuncta & inuenire, & intelligere poſſit. Omnis autem

tem hæc diſquiſitio facillime ad tria capita redigi poterit.

Primum, Quænam ſint ea ſacra loca, quæ ad ſe confugientes tueantur.

Secundum, Quænam perſonarum conditio, & quodnam delicti genus loco ſacro protegi, aut non protegi poſſit.

Tertium, Quanam ratione a ſacris locis extrahi debeant ij, qui eiſdem regi aduerſus iuſtitiam non poſſunt.

Cap. IV.

Quænam ſacra loca ad ſe confugientes tueantur.

Qvod attinet ad primum caput, certum eſt ex legum ipſarum, & Canonum, quæ ſupra adduximus, lectione, tria locorum genera comprehendi. Eccleſiam ſcilicet: Quæ Eccleſiç adhæret, ſeu ſolum fuerit ædificijs omnibus vacuum, ſeu domibus tectum ad XL paſſuum ſpatium, ſi Eccleſia Metropolitana fuerit, XXX. vero, ſi eo titulo inſignita non ſit: Et Epiſcopi domum

domum. Nec aliud eſt, de quo mentio ijs in legibus & Canonibus facta ſit.

Eccleſiæ nomine ſtatuunt unanimes Doctores omnes *Oratoria* non comprehendi, quamquam in eis aliquando res ſacra fiat, ut ea, quæ in Priuatorum domibus, & in Collegijs laicorum, quas vulgo confraternitates vocant, ædificantur; quaſque domini diruere, atque mutare pro voluntatis arbitrio facile poſſunt. Neque omitti debet, immo attenta cura animaduerti, quod Epiſcopus Couaruuias hac de re diſſerit, Hiſce videlicet temporibus occurrendum maxime eſſe eorum temeritati, qui Eccleſiarum immunitate confiſi, quodcunque delictum perpetrare audent. Et ob id quibuſdam in Ciuitatibus nolunt Eccleſiaſtici Præſules, quamcumque Eccleſiam immunitatis jus obtinere, ſed eas tantummodo, quæ continuis temporibus ſanctiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum habent. Vbi tamen Præſules hac juſta moderatione non utuntur, Eccleſiarum nomine cenſentur quæcumque ſunt certo, ac perpetuo diuino cultui dicatæ.

Couaruuias l. 2. var. c. 20

De ſitu, qui adhæret Eccleſię xt, aut xxx, paſ-

ſuum

vum ſpatio: ejuſdem immunitatem Ecleſijs ijs, quæ ſunt intra Ciuitatis, vel Caſtrorum mœnia, haud conuenire certiſſimum eſt. Hac enim de te Canon expreſſe ſtatuit, & Doctores conſentientes loquuntur, nec ulla poteſt exoriri dubitatio; immo vero non deſunt, qui id etiam extra Vrbes omnino negent, cum dicant ejuſmodi jus vel nunquam vſu obtinuiſſe, vel certe conſuetudini, ſi qua fuit, derogatum eſſe. Cauſa vero, cur in ciuitate concludant omnes ſpatium illud nullam prorſus habere immunitatem, licet aliquis exiſtimet ob juſtitiam fieri, cum tot ſint in Ciuitatibus Eccleſiæ, adeoque frequentes, vt vniuerſa Ciuitas immunis eſſet, juſtitiæque vis ipſa irrita; longe tamen alia videtur extitiſſe nonnullis; qui affirmant eam fuiſſe cauſam, quod, cum alio Canone ſtatutum ſit qui ſacro in loco peccat, eum ſacri cujuslibet loci immunitate defendere ſe haud poſſe; ideo ſi XL. paſſuum ſpatium ſacrum eſſet, qui facinus aliquod in eo perpetrarent, ijdem nullibi ob Eccleſiarum frequentiam ſeſe immunitate tueri poſſent. Sed quæ ea cumque fuerit cauſa, parui refert, cum illud exploratum omnino ſit in Ciuitatibus,

17 q 4. c. quiſquis Igno. l. 1. n. 38 ff. Ad Sila. Archid. c. quiſquis 17. q 4. Remig. De imm 6. Clarus q 50. Decianus l. 6 c 25. ſ. 9. Oldrad. Conſ. ff. Alex Conſ. 145. Farin c 26 ſ 12. Couar c. 20. 25.

C immunitatem De immunitate.

tibus, & Caſtris nullam omnino hujuſcemodi ſpatijs immunitatem concedi.

Hinc etiam conſtituitur, quod ſolet ſæpius accidere, An ſcilicet lictores poſſint eum, qui ad Eccleſiam confugerit, & clauſis jam oſtijs adhæſerit, ab iiſdem diuellere. Cum enim quæ Eccleſiæ in ciuitatibus, & Caſtris finitima ſunt, nihil habeant immunitatis, reliquum eſt, vt ea tantum, quæ interius ſunt, immunitate reos protegant: quam ob rem, qui parietibus, aut valuis, aut etiam tecto innititur, nulla defenditur ſacrarum ædium immunitate. Nihilque intereſt inter parietes, & oſtium clauſum, cum pariter vtraque ſint extra Eccleſiam; immo propior eſt Aræ proximus eidem paries, quam Eccleſiæ janua. Quare, ſi quando de oſtio facta ſit mentio, dum de Eccleſiarum immunitate agitur, de ijs Eccleſijs tantum ſermo eſt, quæ extra Ciuitatis, & Caſtrorum mœnia poſitæ, immunitatem ad XL paſſuum ſpatium porrigunt.

Quod vero attinet ad Epiſcopi domum, non conueniunt inter ſe Doctores. Multi namque ex eorum numero animaduerterunt, alio Canone tutum eſſe, ut Epiſcopus domum ſuam Eccleſiæ proxi- *Oldrad conſ. 55 Gloſ. c. id conſti-*

F

tuimus. 17. q. 4. Clarus q. 30 Decian. l. 6 c. 29. §. 14. Facin q. 2. c. n. 38 Covar. Var. l. 2. c. 10. n. 5

proximam, & adhærentem habeat. Quare neceſſario intra xl. paſſuum ſpatium eſſet & pro certo conſtituunt Epiſcopi, domû, ſi longius ab Eccleſia diſtet, nullam omnino immunitatẽ obtinere. Cum vero xl. paſſuũ in ciuitatibus, & caſtris non habeat locum, conſequens eſt, ut Epiſcopi domus nullam pariter immunitatem habere poſſit.

De Cœmeterijs vero, Hoſpitalibus, & Conclauibus, vbi Fratres dormiunt, ne verbum quidem lex vlla fecit. Canoniſtæ tantummodo, quos ignorantia ſæpe aut ambitio tranſverſos rapit, Eccleſiarum nomen amplificate, atque ad hæc etiam pertrahere voluerunt; plurimis tamen conditionibus, iiſdemque adeo varijs, ac inter ſe repugnantibus, vt vix duo conueniant. Ex eorum autem ſententijs, conſuetudo diuerſa inducta eſt, prout illi plus minuſue auctoritatis habuerunt, & huiuſcemodi locorum, aut etiam delictorum numerus exigere videbatur. Quo fit, vt ſicuti de iis locis nihil omnino legib. ſancitum eſt, ſed conſuetudine tantum, atq; interpretatione eorum immunitas introducta: ita vbi contraria eſt conſuetudo, eadem a quocumque judice ſeruari debeat, citra vllam errandi formidinem.

CAP. V.

Quanam Perſonarum conditio, & quodnam delicti genus loco ſacro protegi, aut non protegi poſſit.

EST omnium certiſſima ſententia, qui in loco ſacro deliquerit, licet leue delictum nec atrox facinus fuerit, eum tamen ſacro eodem loco non defendi, immo verò & ibidem, & quocumque alio ſacro loco, ſiſtia lictoribus, & in carcerem trudi poſſe: Cum æquum nullo modo ſit, vt Eccleſia eos tueatur, qui, in ea peccantes, iniurias eidem intulerunt, nec Eccleſiæ cæteræ defendant ejuſmodi reum, cum omnes vnum, idemque ſint ob earum in Chriſtum Ieſum coniunctionem. Quod ita clatum, atque certum eſt, vt ſuperuacaneum omnino fuerit, pluribus confirmare.

C. immunitatem De immunitate *Oſtienſ. c. fin. de imm. Eccl. Abbas ibid. Toleſ. dec. 422. Farin. c. 28 n. 52. & 66. 64.*

Hinc etiam illud conſequitur, ut eadem Eccleſiarum immunitas nullo modo protegat eum, qui vetita legibus arma in Eccleſiam detulerit: ea namq; deferre peccatum eſt: quique ea in Eccleſiam

Clar. q. 30. Conarru Var. l. 2. c. 20. n. 18. Nauar. c. 25. n. 18.

Decian. l. 6. c. 16. n. 1. Hoſtien. in ſum. Io. de Viſce de im. § 65. Conſer. Cent. 2. 9. Feller. princ. c. miſſe n. 30. Feunac. c. 28. n. 64. Gomar. Var. l. 1. c. 20. §. 18.

cleſiam defert, in Eccleſia peccat, quoſit, ut in ea a lictoribus vinciri poſſit, & in quolibet alio ſacro loco. Quod ob publicam tranquillitatem judicarunt Doctores ſingulatim monendum, & animaduertendum eſſe.

Fures etiam, qui aut in Eccleſia furtum fecerint, aut cum re ablata in ipſam confugerint, ex eo quod in Eccleſia peccant, ab eadem diuelli queunt.

Poſſunt itidem ij a ſacris locis abſtrahi, qui in Eccleſia crimina tractare audent, quæ ſponſionum vocant, aut quoduis aliud negotij genus legibus prohibitum, ex eo, quod in ipſa delinquunt. De ſponſionibus vero præcipue adeſt etiam Xyſti V. Pont. Max. declaratio, huic rationi, veluti fundamento, innixa.

Nec differt an delictum totum in Eccleſia perpetratum ſit, an quod extra Eccleſiam initium habuerit, in ipſa finem; vel etiam contra. Pariter namq; Eccleſia nec eum tegit, qui ſtans in ſacro loco, aut extra eum, hominem in Eccleſia exiſtentem interficit: nec eum, qui cum ſit ipſe in Eccleſia aut bellico tormento, aut ſagitta, aut miſſilib. alijs alterum interficit, qui extra ſacrum locum fuerit.

Hac

Hac igitur certa, atque clariſſima enunciatione Abſtrahendis quauis Eccleſia, & ſacro loco cujuſuis generis Reos, quamplurimæ dubitationes e medio ablatæ videntur. Etenim qui diligentius attendere voluerit, cognoſcet ſicarios omnes, qui ad Eccleſias confugiunt, arma ſecum ferre, atque habere, legibus etiam vetita, ut adverſus juſtitiam ipſam, ſi res ita ferat, ſeſe tueri poſſint. Quare ij omnes Eccleſiarum immunitate vti nequeunt, & in quolibet ſacro loco præhendi poſſunt, licet aliæ rationes non concurrerent in id ipſum.

Statutum etiam expreſſis verbis Canonis eſt, eos immunitatis priuilegio protegi minime poſſe, qui delicta commiſerint ea ſpe, atque conſilio, vt ſacro ſe loco tueantur. Siquidem Eccleſiarum auxilio uti debemus, vt peccatorum veniam conſequamur, quæ jam admiſimus, non vt nova facinora perpetrare tuto valeamus. quod etiam nullam habet omnino difficultatem. *C. immunitate De imm. Eccleſ.*

Verum enim vero cum hominum mentes, atque conſilia ſint ab oculis omnium remota, atque penitus abdita, non poſſumus, niſi conjecturis decernere, an Reus delictum admiſerit, ſpe

Alciat. praeſ. 35. n. 16. Meno. praeſ. 10. ſ. 16. Ancaſan. de imm. c. fin. Nauar. in Man. c. 25. n. 22. Mortie l. 12. ſ. 25. Facin. C. 28. ſ. 26. Guid. Pap. d. 21.

excitatus ad Eccleſiam confugiendi. Doctores vero dicunt qui ſtatim vt facinus perpetrauit ad Eccleſiam fugit, eundem eo conſilio perpetraſſe, vt eo confugeret, ſtatuendum eſſe. Et certe, qui iam ſtatutum atque decretum habet vt facinus committat, neceſſario ſtatuendum videtur, eundem etiam cogitaſſe, non ſolum, qua nam ratione illud poſſit admittere; ſed multo magis, quonam fugere debeat, vt ſeſe tueatur. Sicut etiam qui de improuiſo in errorem incidit, ſicut nunquam antea de facinore cogitauit, ita quoque affirmandum eſt ne de refugio quidem cogitaſſe. Quare, quotieſcumque conſilium atq; deliberatio delictum præuerterit, & reus ad Eccleſiam confugerit, id conſulto factum, ideoq; loci ſacri immunitate defendi non poſſe, certiſſimi iuris eſt. At quoniã de coniecturis agitur, vtrum impetu quodam & perturbatione, an potius conſulto, & cogitato perpetratum delictum fuerit, Iudicem ipſum prudenter, atque ex animi ſententia cognoſcere oportebit.

Hæc autem immunitatis exceptio, quæ reum excludit, cogitato & conſulto ad Eccleſias & ſacra loca confugientem, quodcumque delicti genus amplectitur generatim.

Quod

Quod vero ſigillarim ad homicidia pertinet, frequentius delicti genus; eum non tegi ab Eccleſia, qui aſſaſinium, vt vocant, commiſit, certiſſimi iuris eſt: nec ſcriptor eſt, qui diſſentiat. Etenim iuſta Canonis ſeueritate in Lugdunenſi generali Concilio idipſum fuit diſerte decretum. c. 1. de Aſſaſ. in 6. Veritas tamen eſt ante CCCLXXVI circiter annos, cum Canon ille latus fuit, aſſaſinos extitiſſe quoſdam Mahometanæ perſuaſionis populos, qui ſicarios ſe profitebantur. atque eorum cauſa Canon ſtatutus fuit. Poſtea vero, cum Doctorum omnium interpretatione, tum etiam vſu, atque adeo communi omnium locorum praxi, Aſſaſinorum nomine deſignantur hodie quicunque pacto pretio & mercede ad necandum hominem immittuntur. Nec aliquis eſt qui dubitet, non minus eum, qui mittit, quam qui mittitur, exhibito aut pacto pretio, ab Eccleſiarum immunitate arceri, nec ea defendi poſſe. Quod ab eodem Canone ſtatuitur, atque vſu ipſo receptum eſt, non modo, cum homicidium perfectum fuit, ſed etiam quando tentatum eſt, licet minime ſucceſſerit.

Is quoque, qui inſidijs, & proditorie hominem

Digitized by Google

nem interimit, non poteſt a loco ſacro defendi: inſidiæ vero vocantur quæcumque artes, quibus hominem ita aggrediuntur, vt incautus, & incogitans opprimatur, ſuique met defendendi ratio quomodolibet impediatur. Qua de re cum Canon clare decernat, nullus eſt, qui ambigat: quare qui venenum exhibuerit, cum homicidij genus inſidioſum exiſtat, immunitate Eccleſiarum vti non poteſt. Et cuncta fere homicidia, quæ conſulto fiunt, qui recte animaduerterit, inſidijs quibuſdam innexa reperiet. Id vero non ſolum in homicidio perfecto; ſed etiam in tentato locum habet.

C. 1 De Homicid.

Igneus l. ff ad Sill. Nauarr man. c. 25 § 21 Plac. Epit. Delic. c. 11 Coſſan. Conſ. Prag. v. 1. 8 25 Boer Dec. 109 n. 7

Non adeo communis eſt omnium opinio, homicidas quoſcunque, qui cogitato facinus perpetrauerint ſine inſidijs, ſed conſulto, immunitate Eccleſiarum vti non poſſe: eſt tamen multorum Doctorum ſententia, eorumdemque valde celebrium, & qui primas obtinent. Quamobtem ob eorum & numerum, & conditionem amplecti eam poſſumus abſque vllo erroris timore. Hi vero ſunt Guido Papa, Nicolaus Boerius, Andreas Alciatus, Ioſeph Ludouicus, Iulius Clarus, Camillus Borellus, qui multos etiam alios ejuſdem

Aneg. ſ. 11 Cæſar Var. L. 1. c. 10 n. 7 Faun. l. 28 § 25 Guid. Pap. dec. 121. Boer. 109 Alcir. ... Præſumpt. 33 Io. Lud. Dec. 16 n. 31 Clarus. q. 30 Borellus ad Bolac.

eiuſdem opinionis autores laudat, & Martinus Nauarra. Is poſtquam dixit hoc ipſum legibus ſancitum eſſe in Luſitania, eaſdem comprobat: ſicut etiam anno MDXXXV in Gallia lex eiuſmodi, Arreſtum vocant, fuit conſtituta. Epiſcopus vero Couaruuias, licet in aliam potius opinionem propendeat; ſic tamen vſu receptum eſſe affirmat, neque conſuetudinem ipſam reprehendere audet. Farinacius poſtquam conſtituit Eccleſiam nullum omnino genus homicidij conſulto perpetrati tueri poſſe, addit, conueniens non eſſe, ab hac ſententia diſcedere in iudicando, licet Doctor aliquis aliter ſenſerit. Hoc ipſum Veneti nobis finitimi, & quorum exemplo ob inſignem & ſpectatam eius Reipublicæ pietatem moueri maxime decet, Anno MDCIX. VIII. Idus Februarij Senatus conſulto ſtatuerunt; Homicidam videlicet Bergomi in Eccleſia detentum, ſi impetu quodam raptus, & *caſu*, vt modo vocant, *puro*, hominem interemerit, Eccleſiæ reſtituendum eſſe: ſi vero conſulto, & cogitato, quod, *caſu penſato*, dicunt; prehendendum. Præter homicidas lex ciuilis raptores etiam Virginum ab Eccleſiarum immunitate excludit. Delictum

Nau man. c. 25 n 21. Paſen. Lt. c. 18 20. Couar. l. 2. Var. c. 20. 5 7. Farin. c. 28. ſ. 9. & 23.

G enim

enim eſt, in quo neceſſario inſunt prauæ artes, vis, iniuria, non minus Reipub. quam priuatæ familiæ, præcipueque ipſi mulieri illata. Hanc vero legem ſeruari debere oſtendit, atque decernit Hippolytus de Marſilijs, Petrus Gregorius Tolos. Petrus Rebuffus, Nicolaus Boerius, Tiberius Decianus, Couaruuias, & Facinacius.

Marſ. l. 1. C. de rapt. virg. Toloſ. De Rapt. l. 13. c. 23. Rebuf. c. 2. n. 1 gloſ. 2. Boer. Dec. 109. Couar. l. 2. Var. c. 20. Facin. c. 28. ſ. 33.

Canon etiam latrones, qui vias obſident, excludit. licet vero expreſſe non loquatur, niſi de terreſtribus itineribus, communi tamen conſenſu ad maritimos latrones atque piratas extenditur.

Eos etiam excipit, qui nocturno tempore agros deuaſtant, licet ex eo mors alicuius non ſequeretur. Qua de re ſicut nemo ambigit, ita incendiarios ex eadem cauſa Doctores adiungunt.

Qui vero per fraudem decoxit, cumque ſit et ſoluendo, creditores fraudat, ut iniuſte ditari poſſit, immunitatis priuilegio non debet uti: quod reapſe id publicorum latronum ſit ſpecies quædam, & eiuſmodi etiam Pij V. Pont. Maximi conſtitutione declaretur. Eius autem ſententiæ ſunt Nicolaus Boerius, Oldradus, Petrus Rebuffus, Facinacius, & Epiſcopus Couaruuias, qui affir-

Boer. Dec. 211. Oldrad. conſ. 54. Rebuf. de Venat. gloſ. 1. Facin. c. 28. ſ. 33. Couar. l. 2. Var. c. 20. ſ. 14.

affirmat,ſic etiam in Hiſpania vſu receptum eſſe.

Quamplurimis etiam locis, vbi furum eſt maxima copia, conſuetudo viget, vt eorum nemini, cuiuſuis notæ aut conditionis exiſtat, ad Eccleſiam confugere liceat: quæ tamen conſuetudo ab Eccleſiaſticis ipſis videtur inducta, qui fures peroſi obſtare noluerunt, quin etiam in ipſis Eccleſijs prehenderentur. Quod Doctores *Pont Dec. 24.* quoque multi teſtantur: Fran. De Ponte; Iulius *Clar q. 20.* Clarus, Proſper Farinacius, & Epiſcopus Coua- *Fac c 28. ſ. 51 & 57.* ruuias. Hæc tamen in hoc Ducatu nunquam *Couar l 2. Var c 20.* inualuit, ſed ſolummodo in furtis grauibus ar- *ſ 13.* que enormibus locum obtinet, prout etiam è finitimis noſtris Senatus Venetus conſtituit anno MDCX. III. Apr. Quare, quod eſt iam vſu receptum, omni contentione retinendum.

At præter hæc delicta, quæ priuatos reſpiciunt, perduellionis etiam rei, a ſacro loco defendi non poſſunt. Quod Doctores omnes vnanimes non ſentire demiror. multi certe, ijdemque ſummi Iuriſperiti probant: Hier. Gigas, Petrus Gregorius Tolof. Proſper Facinacius, & alij. qui optima ſane de cauſa decernunt, maximam fore iniquitatem, ſi quo tot errata leuiora puniri poſſent,

liceret reos ab Eccleſijs abſtrahere', ob maiora vero, immo ſi mentis acies intendatur, omnium maxima, dum Reſpublica læditur, & regimen optimum peruertitur, non liceret.

Neque vero ſacris proteguntur locis, qui *Monetarij* vulgo dicuntur, tum quia perduellionis eſt ſpecies, tum etiam quia ſunt publici fures, qui, quod in eis eſt, humanam ſocietatem deſtruunt, cunctoſque ſine diſcrimine expilant.

Neque porro ij, qui fraudant Fiſcum, & Reipublicæ pecunias in ſuos vſus conuertunt, ſicuti lex Imperialis decreuit, Eccleſiarum immunitate muniuntur. Quod etiam optimis rationibus decernunt Oldradus. Batth. Caſſaneus, Petrus Pecchius, Iaſon, Io: Igneus, Petrus Gregorius Toloſanus: & Senatus ipſe Venetus anno M D LXXXVII. VI. Id. Ian. decreuit.

Oldrad Conſ. 54. ſ. 2 Caſſan Pecchius de Areſt. c. 9 54 Iaſon n ple- rum ff. de min ore Igneus l. 1. n. 51 ff. ad Sil. Toloſ. Boer dec 215. ſ. 7

Reliquum eſt, ut de exulibus dicamus, utrum ſcilicet ad Eccleſiam confugere, ejuſque immunitate tueri ſe poſſint. Nemo certe ambigere poteſt, exuli, ob facinus, cujus cauſa antequam in exilium mitteretur, ad Eccleſiam refugere nequiuiſſet, confugere ad eamdem non licere. Eſſet enim melior damnati, & exulis, quam indemnati,

nari, & nondum exulis conditio. At etiamſi exilij pœna ob leue delictum injuncta eſſet, æquum videri non poteſt, ut Eccleſia eos tueatur, qui jam exules ſunt & hoſtes Reipublicæ. Cum nulla omnino lex Ciuilis, nulla Canonica, ſacrorum locorum immunitate defendat quos judicum ſententia damnauit, ſed eos tantummodo, quos juſtitia inſequitur, antequam ſententiam ferat. Exul vero jam damnatus eſt,& dedita opera atque malitioſe ſibi vetitos fines ingreditur. Immo præter id, cujus cauſa exilio mulctatus eſt, grauius etiam delictum conſulto, cogitato, malitioſaque temeritate committit, contumaciæ ſcilicet, atque voluntariæ, ſtudioſæque Periduelionis, quod omnium grauiſſimum atque atrociſſimum facinus eſt. Huc etiam accedit, quod in Eccleſia permanens, in eadem peccatum committit, dum in ſacro loco interdicto ſibi ſtare confidenter audet. Quapropter tres ob cauſas, quarum ſingulæ ſatis ſunt, non poteſt ab Eccleſia protegi. Hujus vero ſententiæ ſunt Ioſeph Ludouicus, Tiberius Decianus, Proſper Farinacius, & alij multi, quos illi teſtes & autores producunt, immo vero Bartolus, quem Iuris Conſulti

Lud. 16. 5. 51. Decian. l. 6. c. 44. 5. 16. Farinac. c. 28. n. 47. Pagan. l. 2. c. 2. n. 16. Toloſ. ſi l. 33. c. 22. Bart. l. 2. C. de Cadau.

G 3 plurimi

plurimi ſequuntur, ſentit, exulem ne humari quidem poſſe in Eccleſijs,locisue ſacris, a quibus arceatur exilij ſententia unde, ſi ſepultus fuerit, extrahendum etiam cenſet.

Damnati vero, ad triremes ſi fugerint, nequeunt pariter Eccleſiarum immunitate defendi, quominus prehendantur, atque redeant ad pœnam: tum ob ea, quæ diximus; cum jam damnati fuerint, Eccleſia vero non damnatos quidem, ſed eos tantummodo, qui judicis ſententia nondum damnati ſint,tueri poſſit:tum etiam quia damnati ad tranſtra pro publicis ſeruis habentũr, & legibus, atque canonibus, ſerui ad Eccleſiam confugientes non poſſunt Domini imperium excutere, ſed ſolum immanitatem aliquam injuſtam vitare,& redire ad ſeruitia. Pauci admodum hac de re Doctores ſcribunt, cum id rato,& non niſi maritimis in Ciuitatibus, quæ Liburnicas armare ſolent, accidat, ex vero paucisſimæ ſunt. Id tamen Antonius Gamma non ſolum vti rationi conſonum in medium affert; ſed etiam vti vſu receptum, & lege in Luſitania ſancitum, quod etiam probat Vincentius Francus.

Gam dec 36. Franc. dec. 140. Oldra. conſ 54

Multa

Multa retuli, quæ ſigillatim frequenter ſolent accidere, vt ex ijs generatim colligi poſſit, ſacrorum ſe locorum immunitate eos defendere non poſſe, qui quævis alia grauia ac enormia delicta commiſerint. Etenim, aut ijſdem, aut majoribus etiam de cauſis, quas ſupra recenſuimus, quodcumque aliud graue delictum complectuntur. Hæc autem concluſio in vniuerſum prolata; reum ſcilicet cujuſuis atrocis facinoris ſi ad ſacra loca confugerit, ijs protegi haud poſſe, immo à juſtitia ſine templi violatione extrahi fas eſſe, probatur a Iacobo Rauenate, Cyno Piſtorienſe, Petro Bellapertica, Ioanne Igneo, Antonio a Butrio, Petro Ancatano, Alphonſo Aluares, Petro Gregorio Toloſano, Tiberio Deciano, Antonio Scapio, qui affirmat in vniuerſa Italia id uſu receptum eſſe. &, Romæ præſertim, hanc ſemper ſeruatam eſſe conſuetudinem, quæ modo etiam ſeruatur. Proſper vero Facinacius, teſtificatur, nunquam vidiſſe Romæ Eccleſiarum immunitatem vſu receptam, niſi in leuioribus delictis, & debitis, vt vocant, Ciuilibus. Martinus Nauarra affirmat nullam omnino Eccleſiam Romæ hac uti immunitate; ſed Iudices ipſos ſeculares reos

a qua-

Rauen l 2. C de l uq ad loc Cynus Bellapert l. 2. eod. Igneus l 1 n 31 Butr c inter De imm. ſ 18 Ancar eodem Aluarez in theſ c 25 n 30 Symag l 33 c 22 Decian l 6 c 20 ſſ 20 Clar q 30 Facin 28 74

a quauis Eccleſia vi abſtrahi jubere, quod a Pontifice Maximo permittitur, ne juſtitia opprimatur, & publica quies, & tranquillitas perturbetur. Nemo vero ſanæ mentis credere poterit ſummos Pontifices id juris cæteris Principibus non concedere, quod publicæ conuenit tranquillitati, & ab ipſis in eorum ditione neceſſarium judicatur. Quare Proſper Farinacius auctoritate Petri Follerij, præter vſum Romę receptum, affirmat, Eccleſiarum immunitatem, cum ſtatuta fuerit ob delicta, quæ nullo conſilio, ſed impetu quodam fiunt, & ad refugium miſerorum, non debere Eccleſias ipſas, latronum ſpeluncas efficere, & eorum receptaculum, qui atrocia facinora perpetrauerint: ideoque ſatis, ſuperque eſſe, ſi Iudices inferioris ſubſellij, qui leuiora delicta judicant, eam obſeruent: ſed majores judices in atrocioribus ea non teneri. Prout etiam Veneti lata lege conſtituerunt III. Non. April. MDCX.

Farin. n. 28 n. 1. Foll. in pract.

Quænam vero delicta atrociorum nomine cenſeantur, præter id quod ipſum delicti genus præ ſe fert, & a pœna legibus impoſita ſatis colligi poteſt, debet judicis ſententia cognoſci, habita

bita ratione ſtatus, conditioniſque, tum ejus, qui injuriam infert, tum ejus etiam, qui eam paſſus fuit, armorum, loci, cauſæ, temporis: qua ſcilicet de cauſa, vbi, & quando, commiſſum fuerit delictum; eorum etiam, quæ ob id euenerunt, perturbationis, offenſionis, & aliorum, quæ in majus augent perpetratum facinus, faciuntque vt magis magiſque in odio habeatur ab omnibus.

Si perſonæ habenda ſit ratio, cui infertur injuria; leue per ſe delictum, ſi nobilis matronæ exiſtimationem læſerit, atrox fit atque graue. Ictus aut vulnus, nullius fere momenti; ſi Parentibus, aut clariſſimo & excelſo viro inferatur, atrox erit & grauiſſimum delictum. Si locum inſpiciamus; in Principis Curia, Palatio, plateis, aut in Arcibus, quæ maxima cura cuſtodiuntur, maximum erit delictum arma etiam mouere: Si tempus vero conſideretur, delictum quodlibet ipſo ſanctiſſimo Veneris die in ſupplicationibus perpetratum, grauiſſimum erit; quantumuis leue. Si vero, quæ conſequi poſſunt attendamus; ijs legibus aut edictis religioſe non obtemperare, quæ publicæ ſalutis gratia ſtatuuntur, ad peſtilen-

tiam arcendam, ob grave periculum imminens, atrociſſimum delictum cenſendum eſt. Sicuti vero jam dicta, unam aut alteram ob cauſam gravia fiunt: ſic alia delicta non vna tantum aut altera, ſed pluribus de cauſis, quæ ſingulæ ſatis non eſſent, in enormia atque atrocia facinora euadunt. Cum vero innumerabiles ſint caſus, qui ſæpius accidere poſſunt, neque fieri poſſit, ut certis omnino regulis comprehendantur: ideo Iudicis ipſius conſilio atque prudentiæ permittuntur. qui omnibus diligenti cura animaduerſis, ijs etiam, res quorum agitur, dicendi poteſtate facta, a quibus nihil omittitur, quod dignum ſit animaduerſione, ſententiam ferre poterit, prout juſtitiæ conſentaneum videbitur.

Iudæi ſuperſunt, qui, vt delictorum pœnam aut debitorum ſolutionem effugiant, ad Eccleſias confugere ſolent: quorum cauſa prima lex lata fuit de Eccleſiarum immunitate. Hæc ſtatuit, *Judæos, qui ſimulant ſe Chriſti legi velle conjungi, vt ad Eccleſias confugientes euitare poſſint crimina, arceri debere.* Quare Doctores omnes conſtituunt, Si Iudæus ad Eccleſiam confugiens velit in Iudaica perfidia permanere, eundem nulla omnino immu-

immunitate vti poſſe. Nonnulli, pauci tamen, exiſtimarunt, ſi Iudæus reus aut debitor ad Eccleſiam confugeret eo nomine, ut Chriſtianus fieri vellet, non ficta, aut ſimulata, ſed vera atque ſincera intentione, ex animo, ac certa pietate; eo caſu ſacro baptiſmate inſigniri atque protegi debere. At quoniam credi nequit, velle aliquem ex animo Chriſtianam fidem ſuſcipere, eumque a delictis & facinoribus initium ducere, quæ Chriſtiana religio omnino prohibet & auerſatur; fieri non poteſt, ut voluntas illa, quæ tunc ſolummodo ſeſe dat in omnium conſpectum, cum juſtitia hominem quærit ſupplicio afficiendum, recta ſit & ſincera; ſed ficta potius, & ſimulata. Quamuis autem Deus Opt. Max. aliquando prauorum hominum corda diuino afflatu pertingat medijs in ſceleribus, id tamen rariſſime accidit. ideoque Doctores legem generatim atque vniuerſe intellexerunt, prout verba declarant. *Iudæos* videlicet, *qui reatu aliquo vel debitis fatigati, ſimulant ſe Chriſtiana legi velle conjungi, vt ad Eccleſias confugientes euitare poſſint crimina vel pondera debitorum, arceri debere, nec ante ſuſcipi, quam debita vniuerſa reddiderint, vel fuerint*

innocentia demonſtrata purgati. Hujus ſententiæ ſunt Abbas, Martinus Nauarra, Iulius Clarus, Iodocus, Oldradus, Remigius de Goſſis, Hippolytus de Marſilijs, Conradus, Io: de Vich, Io: Anania, Toloſanus, Farinacius, Couaruuias, & alij multi, quos ij teſtes laudant.

Quodcunque vero de Iudæis dicitur, infideles omnes amplectitur, cujusuis ſectæ fuerint. Id autem facile probari poteſt ex conſtitutione Io: XXII. Pont: Max: quam ſuperius retulimus, qui conſtituit hæreticos Eccleſiarum immunitate defendi minime poſſe. ex eo namque conſequens eſt multo minus infidelibus id licere. Etenim hæretici licet prauas aliquot opiniones habeant, baptiſmatis tamen charactere inſigniti, Chriſtum Ieſum aliqua ſaltem ratione venerantur, quem infideles auerſantur atque execrantur.

Alb. c. inter alia n. 6. De imm. Nauar. in Man. c. 25. n. 29. Clarus q. 30. Iod. in praſ. c. 106. n. 15. Oldrad. Conſ. 54. Remig. de imm. Fal. 18. Mar. Sol. ex Sex Conſul. to ſide Si... Conrad. de off. Prat. n. 6. Vich. De im. cone 13. n. 72. Anan. C. Iudæi de Iud. Toloſ. Syntag. l. 33. n. 22. Farinac. c. 28. n. 68. Couar. l. 2. Var. c. 20. n. 12.

CAP.

CAP. VI.

Quanam ratione a ſacris locis extrahi debeant ij, qui eis tegi aduerſus iuſtitiam non poſſunt.

VIdimus hactenus, quibuſnam ſacris locis immunitas tributa fuerit, & quænam reorum conditio nequeat ab ijs diuelli. Reliquum modo eſt, vt videamus, cum reus aliquis ad Eccleſiam confugit, a qua iure abſtrahi poſſit, quanam autoritate id efficiendum fuerit. Quo circa communis eſt omnium opinio, Laicum iudicem autoritate, quæ nunc temporalis dicitur, abſque Eccleſiaſtici Præſulis venia, prehendendi ius tribuere, atque vt perficiatur, mandare. Cuius ſane rei claræ admodum atque efficaces cauſæ. Eccleſiarum namque immunitas non violatur, ſi per vim quiſpiam in ea comprehenditur, qui tamen eiuſmodi defendi non poteſt immunitate. Sed nemo in atrocioribus delictis ea paſſim vti poteſt. igitur a quocumque comprehendatur, Eccleſiarum immunitas illæſa eſt.

Huc accedit, prehendendi facultatem ab ijs peti debere, qui negare poſſint; ſed Eccleſiaſticus eam negare nequit quæ a lege tribuitur. quare ab ipſo non eſt petenda. Præterea, nemo iudicare poteſt, quod ſibi non eſt cognoſcendum, ſed Eccleſiaſticus ſecularium facinora vti iudex non cognoſcit, quæſtionem habere nequit, nec *viſum*, & *repertum*, quod leges volunt, proficiſci. quapropter neque hac de re decretum facere poteſt. Quibus rationibus, alijſque multis, hanc ipſam veritatem probarunt, Guido Papa, Nicolaus Boerius, Iulius Clarus, Abbas Panormitanus, Guilielmus Benedictus, Tiberius Decianus, Proſper Farinacius, & alij multi. Inter quos Epiſcopus Couaruuias affirmat hanc conſuetudinem toto terrarum orbe a Chriſtianis receptam eſſe, prout etiam Veneti Senatuſconſultis. x. Kal. Iul. MDXCI, & VII. Id. Feb. MDCIX. ſtatuerunt.

Quamobrem, cum ſatis clarum ſit, Laicum Iudicem prehenſionem mandare debere, quotieſcunque explorati iuris eſt, reum ab Eccleſia diuelli poſſe; videndum modo eſt, quando exoritur dubitatio, an poſſit abſtrahi, nec

ne

ne, ad vtrum ſpectet definire, & ſi controuerſia tollenda neceſſario dilationem requirat, quid agendum ſit de reo ipſo, ne interim vel effugiat cum iuſtitiæ fraude, vel ad euitanda pericula in maius incidat delictum, vel cogendi hominum manus, vel ciuitatis mœnia tranſcendendi, cum multis iiſdemque grauiſſimis offenſionibus, prout ſæpe accidiſſe vidimus. Communis eſt opinio, ad ſæcularem ſolummodo iudicem pertinere omnem de medio tollere dubitationem, eumque pariter huius rei cognitorem & iudicem eſſe. Ratio manifeſte conſtat. id enim fieri nequit abſque certa cognitione eorum omnium quæ acciderunt, atque delictum grauius aut leuius reddere, culpamque aut aliqua dignam excuſatione, aut enormem & atrocem facere poſſunt. Quare quæſtiones neceſſario habendæ, & omnia diligenter euoluenda & cognoſcenda ſunt, longe alienum munus ab Eccleſiaſtico, cui res ſpirituales ſolummodo committuntur. Hanc vero ſententiam probant Rebuffus, Papa, Boerius, Clarus, & alij multi. inter quos Octauianus Vulpellus, & Proſper Farinacius dicunt, ita vſu receptum eſſe in rota Italiæ: Cotta-

Rebuf. Boer. Dec. 109. n. 12. Vulp conſ. 130. n. 6. Clar q 30. Farin. q. 28 ſ 17. Pap Dec. 121.

Couaruuias vero in tota Chriſtiana Republica, prout Veneti, pietate & religione inter omnes clariſſimi, S. C. MDCIX. VIII. Id. Feb. ſtatuerunt, prout ſemper in eorum ditione atque imperio vſu receptum fuit.

Quid vero agendum ſit de reo, qui ad Eccleſiam confugit, donec iudex in re dubia ſtatuat quid æquum ſit: quilibet decernit, neque iuſtum neque conueniens eſse, vt eidem tempus & facultas detur fugiendi: ſic enim iuſtitia opprimeretur, læſus maiori afficeretur iniuria, ſumeret reus ad alia perpetranda facinora vires & animum, cæterique eius exemplo incitarentur. Ratio vero, qua iuſtitia reum cuſtodire debeat, ne interim fugiat, varie a multis Doctoribus ſtatuitur. Sunt qui ſcribant, compedibus atque manicis ferreis cuſtodiendum eſse in eodem ſacro loco, ad quem confugerit. Quod cum alij maiorem præ ſe ferre vim exiſtiment, hominem diu vinctum retinere quam ſtatim extrahere, parumque dignitatis habere hominem in ipſa Eccleſia colligatum diutius intueri, idque vno verbo nihil aliud eſse, quam Eccleſias in carceres vertere, ſtatuerunt, vt Vigiliæ conſtituantur,

Pap. dec. 121. Remig. de imm. q. 6.

Ignat. [illegible] quoque n. 4. ff. ad [illegible]

tur, & cuſtodiæ circa Eccleſiam & ſacrum locum, quod certe eiuſdem turpitudinis eſset, ſi diu quaſi militibus obſideretur Dei Templum: difficile vero effici poſset, vbi præcipue maxima atque ampla, vt fit, ſacrorum locorum ædificia, oſtia quamplurima & exitus haberent. Quibus de cauſis prudentes iudices rectius eſſe iudicarunt, reos ab Eccleſijs abſtrahere, ſaluo tamen iure reſtituendi ſacro loco, quando ita expedire viſum fuerit; eoſque cuſtodiæ tradere, donec aut prehenſio probata ſit, aut, ea improbata, Eccleſiæ reſtituantur, prout iure conuenire viſum fuerit. Hinc etiam vſu receptum eſt pluribus in locis, quod hic quoque ſæpius vſu venit, ut reus ad Eccleſiam confugiens, cuiuſuis generis exiſtat, vbi apud iudices delatus fuerit, ſtatim ab Eccleſia abſtrahatur, cuſtodiæque tradatur, ſaluo, vt diximus, iure reſtituendi ſacro loco. Quo facto, antequam delictum cognoſcatur, audiunt reum ipſum, vel qui eius cauſam agit, omnibuſque diligenter inſpectis & perpenſis, aut prehenſionem ratam habent, & vlterius progrediuntur, aut reum Eccleſiæ reſtituunt. Id vero receptum vſu. quippe quod egregio tempera-

mento iuſtitiam ſimul & Eccleſiarum immunitatem ſartam tectam conſeruat, Franc. I. Galliæ Rex in vniuerſa Gallia lege ſanxit MDXXXIX, quæ adhuc viget, quamque Nicolaus Boerius, Rebuffus, Toloſanus, cæterique Iuris conſulti ſummis laudibus celebrant: Couaruuias etiam eamdẽ refert, nec quiſquam eſt qui damnare audeat. Sic etiam Venetos plurimum facere certiſſimum eſt. Quam ob rem quicumque id effecerit, is præter communem, & probatam conſuetudinem, maximos etiam & Chriſtianiſſimos autores habebit.

Boerius dec. 109 Rebuf in præf. const. reg. Gloſſ. 1. n. 44 Toloſ. de Repub. l. 13. c. 23 Couar. l. 2 Var. c. 20. n. 18.

Cap. VII.

De iis, quæ contra obiici ſolent.

Neque tibi hac in re, Præſul doctiſſime, aut cuiquam negotium faceſſat Gregorij Pont. Maximi eius nominis XIV conſtitutio, qua anno MDXCI. XIII. Kal. Iulij. ita definiuit & declarauit, difficultates omnes hac de re inter Iuris Conſultos vertentes, vt nihil deſiderari poſſe videatur: quare poſt eam conſtitutionem neque leges,

ges, neque Canones, neque conſuetudines inſpiciendæ amplius eſſent, ſed omnia, prout ipſe decreuit, executioni mandanda.. Etenim, vt verum fateamur, ſeptem tantummodo delictorum genera ea refert, quibus rei ab Eccleſijs diuelli poſſint. ea tamen conditione, vt quouis in delicto, etiam Perduellionis ac Patricidij in Principem ipſum intentati, id fiat cum Epiſcopi facultate, & cum præſentia perſonæ ab eodem Epiſcopo huic rei deſtinatæ: colligati autem rei prius in Epiſcoporum carceres trudantur, nec inde auferri poſſint, niſi ab eodem cognitum fuerit culpæ affines eſſe. id vero poſtquam cognouerit, tunc demum Laico iudici tribuantur. Quæ omnia ſi obſeruare poſſent, iam ſacra loca omni ſcelerum genere refertiſſima eſſent, & quodcumque iuſtitiæ tribunal euerſum: Regeſque & principes, quibus iure ſceptra conueniunt a Deo tributa, eadem precario tenerent, & a Sacerdotis arbitrio in iuſtitia exercenda penderent. His igitur de cauſis factum eſt, vt conſtitutio, ſiue, vt aiunt, Bulla iſta, inter Decretales nunquam recepta, nullibi etiam conſuetudine inualuerit, immo contraria prorſus conſuetudine antiquata,

 atque

atque ſublata fuerit, quod ſicuti iure certiſſimum eſt: ita re ipſa Gallia, Hiſpaniæ, Germania, Venetorum ditio, Ducatus hic noſter, nunquam eam admiſerunt: quodque cunctis iure optimo admirationi eſſe poſſit, in ipſa Eccleſiaſtica ditione atque prouincijs, non hæc conſtitutio, ſed vetus illa conſuetudo ſeruatur, quæ iuſtitiam ſuſtiner. Quare tantum abeſt vt ab hac Gregorij conſtitutione, quæ ſuperius diximus, conuelli poſſint, vt potius ex eo, quod antiquata fuerit, immo nunquam vſu recepta, conualeſcere magis & vires ſumere videantur.

Quidam exiſtunt, qui, ſeu veterum ſcriptorum ignorantia, ſeu pietate, ſeu calliditate nimia, vt cæteris fucum faciant, ſeu quauis alia de causa, ſtatuere non dubitauerint, Eccleſiarum immunitatem apud omnes gentes vſu receptam, non niſi ſocietatis humanæ iniuria ſumma coartari poſſe, ſed ſemper in quocumque delicto religioſe ſeruandam. Tanto autem magis a nobis Chriſti fidelibus, quanto Chriſtiana vera pietas atque religio perſuaſionibus cunctis falſis præferenda eſt. Alij vero, poſtquam Deum in veteri teſtamento Aræ ſuæ & Templo immunitatem

præce-

præcepiſſe poſuerunt; conſequens eſſe dixerunt, vt ſit omnino hæc immunitas de iure diuino, neque ab vlla autoritate immutari poſſit. His vero poſitis incredibile dictu eſt, quanta aduerſus iuſtitiam & ad ſcelera proregenda, diuini cultus defendendi ſpecie exererint ædificia. quæ tamen omnia facillime corruent, vbi ex hiſtoriæ veritate, quam vana, futilia, & mendacijs referta ſint quæ in medium afferunt, clare conſtiterit.

Vt vero ab ijs quæ veram attingunt religionem, ducamus initium: Deus in veteri teſtamento nullam conceſſit immunitatem ijs delictis, quæ volenti animo committuntur: ſed homicidio tantummodo, quod caſu accidiſſet præter homicidæ mentem, quod multo minus eſt, quam *caſus purus*, vt modo vocant. Is enim eſt, cum, inconſulto quidem, ſed præſenti impetu raptus & voluntarie quis delictum committit. *Caſus* vero *Fortuitus* eſt, cum incogitato non ſolum, ſed etiam inuoluntarie quis errat. Exemplum ab ipſo Deo traditum eſt. Si, dum arborem ſecas, ſecuris e manibus exeat, teque neſciente, & nolente, ſocium feriat. Hanc vero

immunitatem Deus non loco, ubi ſacra faciebant, ſed ciuitatibus ſenis conceſſit. Ad earum enim quamlibet confugiens homicida ejuſmodi tutus erat, ſi Iudicibus probabat *caſum fortuitum* extitiſſe: verum ſi voluntarium cognoſcerent, etiamſi *purum*, morte multabant.

Locus eſt in ſacris litteris, quo Deus præcipit, vt homicida, qui conſulto hominem occiderit, a ſacra ara abſtrahatur, quo capitali afficiatur ſupplicio. Ex quo nonnulli concludunt, cæteris in delictis immunitatem Aræ tributam fuiſſe. Concluſio non ſatis recta. Sicut etiam conſequens non eſt; Deus odio habet homicidas, qui cogitato occidunt, ergo cæteros odio non habet. Quod vero attinet ad executionem, nullum eſt in ſacris litteris exemplum alicujus, qui ad ſacram aram confugerit poſt perpetratum facinus, niſi Ioab, qui Salomonis juſſu ibidem confoſſus fuit. quod majus etiam eſt, quam extrahi, vt alibi ſecuri percutiatur.

Sed, ne videamur aduerſus communem Doctorum opinionem, licet haud ſatis firmatam, pugnare, etiamſi vni tantum Aræ in maxima regione, prout Palęſtina fuit, immunitas tribu-

ta fuiſ-

ta fuiſſet. Hinc etiam nulla ratione argumentari liceret, & concludere ex hoc exemplo, eandem immunitatem quindecim ſæpe, aut xx. Eccleſijs in anguſto paruæ vnius Ciuitatis ambitu tribuendam eſſe.

Templum vero immunitatis priuilegio inſignitum nullibi ſcriptum eſt: immo vero Salomon in ejus dedicatione coram vniuerſo populo, dum bene longa oratione ſingula templi ipſius Priuilegia recenſuit, ne verbum quidem fecit de hac immunitate. Nec aliquod exemplum extat, quo poſterioribus temporibus vſu ſaltem probata fuerit: immo contra Athalia, quæ vi regnum occupauerat, vti tyrannum maxime decebat, vi quoque ab ipſo templo auulſa, & perempta fuit. Ratio, & exemplum, quæ pariter oſtendunt, nullam fuiſſe Salomonis templo immunitatem tributam. Quod vero efficaciter probat Chriſtus Ieſus Dominus noſter, qui ejuſdem templi ſanctitatis ſtudio ſingulari actione mercatores ex ipſo ejicere voluit, nunquam tamen reprehendit prehenſiones reorum, quæ ibidem fierent. Nec dici poteſt id vſu receptum minime fuiſſe. Etenim ex Euangelio apparet, miſ-

miſſos aliquando fuiſſe lictores, vt Ieſum ipſum in templo apprehenſum ſiſterent, quod etiam præſtare tentarunt: ſed ipſe concionem ſuam continuans, diuinis eos verbis adeo deterruit, vt ſtupidi ab incepto deſiſterent. Neque tamen eoſdem arguit, quod templum violauerint. Immo vero, cum ipſe prehenſus & colligatus fuit, ſanctiſſimæ ſuæ mortis tempore, Iudæis ſcoponem bandi cauſa dixit, *Quotidie apud vos ſedebam docens in templo, & non me tenuiſtis*, &c. Quæ verba non ſatis conuenientia fuiſſent, ſi cautum eſſet, aut vſu receptum, ne quis in templo prehenderetur. Ad hæc anno poſt *Dominicam Aſcenſionem*, cum Diui Petrus & Ioannes orarent in templo, ibi quoque prehenſi fuerunt, & in carceres truſi: ſicut etiam Apoſtoli cuncti iterum in eodem templo prehenſi, & in carcerem miſſi fuerunt. Nec aliquis tamen eorum de immunitate verba fecit, neque prehenſionis iniquitatem oſtendentes, dixerunt templum violatum fuiſſe. Sed & xxv poſt annos D. Paulus ex eodem templo vi auulſus fuit. Attamen cum cauſas connumeraret, quibus in carcerem miſſus fuerat, oſtenderetque id quamplurimis rationibus iniuſte factum, de templi

templi immunitate nihil omnino dixit. Quamobrem antiqui templi illius exempla demonſtrant, iiſdem præſentem conſuetudinem nulla ratione muniri poſſe. Quod ſi exempla ſequi placeret, ætatis noſtræ uſum coercere potius quam amplificare eſſet opus.

Nec aliud ex antiquorum gentilium exemplis inferre licet. longe namque abeſt ab omni veritate, populos cunctos templis immunitatem tribuiſſe, immo vero is fuit Græcorum tantummodo vſus, a quibus etiam non templis omnibus conceſſa immunitas, ſed nonnullis, iiſdemque paucis, ſolummodo: neque vt reos homines, & qui delicta commiſiſſent, tuerentur; ſed vt innocentibus eo perfugia eſſent. licet vſus poſtea abuſus fieret, vt infra dicendum eſt.

Ex iis enim populis, qui antiquis temporibus obtinuiſſe imperia leguntur, Aſſyrij, Perſæque, nullam tribuerunt templis immunitatem: Scythas, Sarmataſque, Gallos & Germanos, id effeciſſe non legimus. Ægyptij in regione tam ampla Herculis templum habuerunt. ad quod ſi confugiſſent ſerui a Dominis male habiti, religionemque aſſumerent, ab eorum vi tuti, at-

que ſecuti erant, qui legibus vitæ neciſque in eos poteſtatem habebant. Sed debitoribus, aut ijs qui delicta perpetraſſent, nulla omnino erat ſtatuta immunitas.

Romulus in Romæ ædificatione, immunitatem cuidam loco tribuit, qui hac de cauſa Græca voce Aſylum appellatus eſt; non diuini cultus cauſa, nec vt in eo ſibi ſubiecti populi ſeſe aduerſus iuſtitiam protegerent: ſed quo nouam redderet ciuitatem incolis refertam, conſtituit finitimorum populorum ſubiectos, qui ob delicta commiſſa, vel æs alienum in eorum regionibus contractum, ad Aſylum confugerent, quo deinde Romani incolæ eſſent, defendi debere aduerſus omnes qui aduerſus eos ius haberent: quod eſt conuenas tueri, ne ob delicta aut debita alibi commiſſa moleſtiam accipiant; non autem incolis eorum, quæ in propria ditione commiſerint immunitatem tribuere. At ciuitate populis completa, cum Sabini alijque finitimi par pari rependerent, iniuriaſque, quę ipſis inferebantur, alijs penſarent iniurijs, quæ commercium tollerent, coactus fuit Romulus omittere inſtitutum, claudere Aſylum, eamque penitus immu-

Google

immunitatem de medio tollere.

Proximis annis Seruius Tullius Rex cum finitimis ciuitatibus ſocietatem iunxit; Templumque Dianæ in Auentino exædificauit, vti ſocijs omnibus commune, eo priuilegio, vt qui eo confugeret iudicari non poſſet, niſi communi ſociorum omnium iudicio. quod prouocationis potius ſpecies quædam fuit, quam immunitatis. Attamen cito vna cum ſocietate finem habuit: & ex eo, quoad Reſpublica ſtetit, nulla fuit Romæ templorum immunitas.

Poſt vero Cæſarem Dictatorem interfectum, Triumuiri ſacellum ei exædificarunt, cui tribuerunt immunitatem non ſine maxima omnium admiratione; cum id Romæ inuſitatum eſſet, nec vnquam vſurpatum. Sed ſublato triumuiratu, ſtatim fuit immunitas illa deleta, & antiquata. Quare in ea Repub. duæ tantum immunitates fuere; ſed tyrannicæ, & ad breuiſſimum temporis ſpatium permanſerunt.

In Græcia dumtaxat inualuit immunitatis conſuetudo. Etenim cum eius regionis maxima pars ad oras maris ſita ſit, antiquis temporib., ut Thucydides refert, piratica, & latrocinium

adeo promiſcue exercebantur, vt maximi vir honoris maximeque exiſtimationis cenſeretur, quicumq; ea profiteretur. Quapropter hominibus, qui minus valebant, continua & vigilanti cuſtodia opus erat, præſertim vero ad maritimas oras. Quamobrem templa exædificarunt, quæ non erant, vt Eccleſię noſtrę, magnum aliquod ſpatiū, ſed multa ædificia turrib. munita, & fornicibus humi depreſſis, ingreſſu difficilia, & ardua: vt pauci & debiliores ſeſe a multis & fortioribus tueri poſſent. Hæc autem ædificia Deo dicata fuerunt, vt præter loci ipſius præſidium, Deorum etiam tutela accederet; atque adeo ob Deorum merum ratio haberetur perſonarum, quæ ſe aliter tueri non valerent, niſi eo confugerent. Vno verbo, non fuerunt inſtituta, vt ſceleſti homines a iuſtitia; ſed vt probi ab iniuſtis oppreſſionibus ſeſe defenderent. Et licet ampliſſima eſſet ea regio, cum omnes ad Septemtrionem oras, & mediterranei maris inſulas complecteretur, vbi multa erant templa; Aſyli tamen priuilegium pauciſſimis tribuebatur, neque ſemper iiſdem. Etenim, ſi iis abuterentur, erant lata lege delera, aut vſu antiquata: nec vnquam eodem tem-

tempore in tota Græcia immunitas pluribus conceſſa fuit,quam xv,aut xx ſummum templis.

Cunctis in rebus, etiam optimis optimeque inſtitutis,accidere ſolet, vt hominum malitia rationem inueniat atque inſtituat, qua ijſdem abutatur; idque intolerabile efficiat, quid initio optima de cauſa, & non niſi ad optimum finem inſtitutum fuerat. In Græcia ſenſim adeo vires ſumpſit Aſylorum abuſus, & in maius ſe extulit, tum in ſceleſtis hominibus defendendis, tum in nouis immunitatibus conſtituendis, vt Romani tandem coacti fuerint medicinam facere. Narrat id Tacitus. *Creſcebat enim Græcas per vrbes licentia atque impunitas Aſyla ſtatuendi: complebantur templa peſſimis ſeruitiorum. eodem ſubſidio obærati aduerſus creditores, ſuſpectique capitalium criminum receptabantur. Nec vllum ſatis validum imperium erat coercendis ſeditionibus populi, flagitia hominum, vt ceremonias Deûm,protegentis. Igitur placitum,vt mitterent ciuitates iura, atque legatos. & quædam, quod falſo vſurpauerant,ſponte omiſere: multæ vetuſtis ſuperſtitionibus, aut meritis in populum Romanum fidebant: magnaque eius diei ſpecies fuit, quo Senatus maiorum beneficia, ſociorum pacta, Regum etiam, qui*

 ante

ante vim Romanam valuerant decreta, ipſorumque numinum religiones introſpexit. Concluſio vero fuit, nouem tantummodo templa immunitatem aliquo innixam fundamento habuiſse, licetque adeo exiguus eſset numerus, *facta Senatusconſulta fuiſſe, quis multo cum honore modus tamen præſcribebatur.* Hæc Tacitus. Suetonius vero ob eam rem ſcripſit, tunc immunitates deletas. Etenim minus firmas tollere, paucaſque honeſtatis limitibus circumſcribere, parum ab ijs tollendis differt. Ex hac hiſtoria magis firmatur id quod diximus, Græciam ſolummodo immunitatibus vſam. alioquin abuſus idem ex tot tantiſque tam ampli imperij ciuitatibus, in aliqua ſaltem memoraretur extitiſſe, & remedium cæteris quoque adhibitum eſſet. Adhæc perſpicuum eſt, ijs etiam temporibus abſurdum maximum & abuſum judicatum fuiſſe; ſeruos peſſimos in templis defendi, obæratos, decoctores, & capitalium criminum reos. Præterea in vniuerſa Græcia, tam ampla regione, nouem templa ſolum immunitatis priuilegio vſa. Quare qui mentis aciem diligenter intendat, cognoſcatque in tot tantiſque orbis vniuerſi nationibus, Græciam

vnam

vnam Aſyla immunitatis priuilegio munita habuiſſe: Græciam vero in tanto terrarum ſpatio, quod ad mille amplius paſſuum millia extēditur, nouem ſolum in locis immunitatem inſtituiſſe, eamque ita inſtitutam vt iuſtitiæ non officeret; conſtituet profecto id humanæ ſocietatis non eſſe, nec gentibus omnibus commune, prout nonnulli exiſtimaſſe iudicantur.

Omittendum non eſt aliud immunitatis genus, ijs temporibus vſu receptum, quod non erat ob loci ſacri reuerentiam nec ad Dei honorem inſtitutum; ſed iuſtitiæ ratione. Etenim qui ob aduerſarij gratiam ſe tueri non poterat, ad Principis ſtatuam confugiebat, in quolibet foro poſitam. atque ita quæcumque vis inferri poſſet, ab ea ſeſe vindicabat, publica autoritate tectus. Non tamen ea immunitas erat, ſed prouocationis ſpecies, vbi quis non valeret prouocatione in iudicio vti. Res namque, & cauſa eius qui refugerat, ſtatim coram iudicibus agebatur: &,ſi iure nitebatur, opem ex æquo ferebant. Quod ſi eo priuilegio atque refugio iniuſtam ob cauſam ſe tueri voluiſſe cognoſcerent; duplici puniebant pœna, ob crimina ſcilicet, & ob au-

ob audaciam refugiendi ad Principis ſtatuam, cum eſſet crimine pollutus. Hæc vero nihil habet cum Eccleſiarum immunitate commune. inſtituebantur enim reipublicæ, non religionis, cauſa. Vtinam vero eadem modo ratio vſuueniret in ſacris locis, vt ſcilicet, innocentes tantum, & qui legitima aliqua excuſatione vti poſſent, protegerentur, ſceleſti vero non tantum ob perperrata facinora plecterentur; ſed mulro magis ob temeritatem, quod ipſum Deum, & ſacroſanctas Eccleſias, immania ſcelera protegere velle exiſtimaſſent.

Quo certe iuſto, atque rite ex animo concepto voro, finem de Aſylorum immunitate ſcribendi facio.

F I N I S.

99 2,639